

Op 't Water gewonnen

Archeologische Begeleiding Dam 2-4 (2009)

AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten) 65, 2012

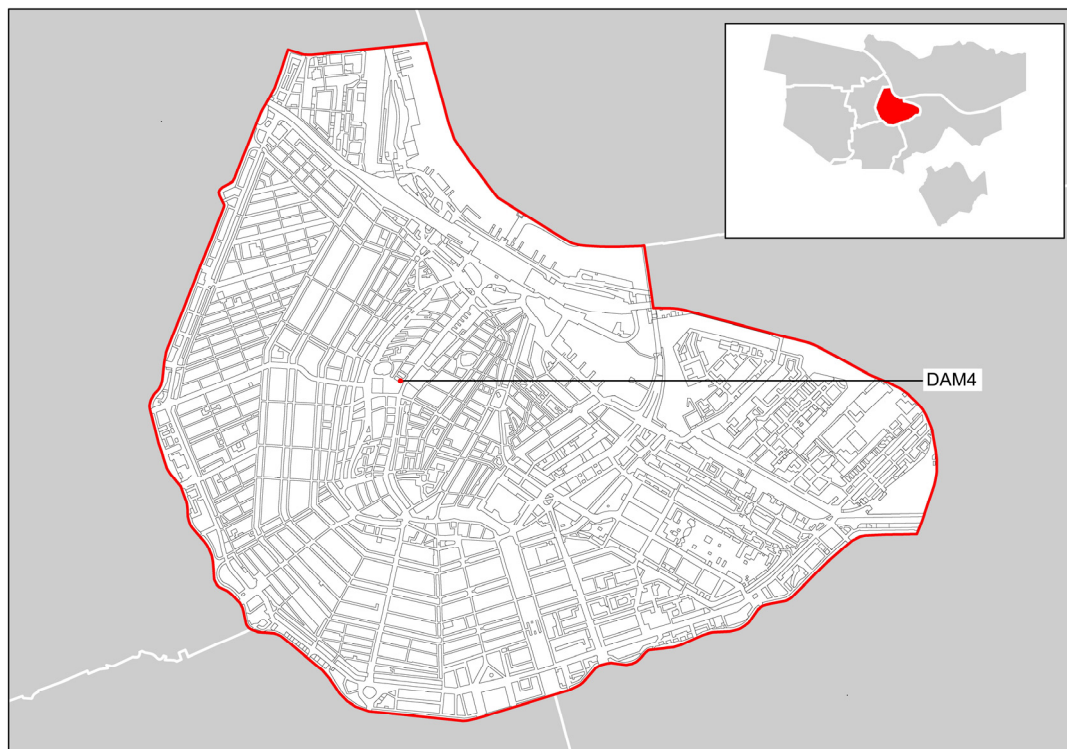
Jerzy Gawronski, Jørgen Veerkamp

Inhoud

Basisgegevens	4
1 Inleiding	5
2 Achtergronden en vraagstelling	6
2.1 Achtergronden	6
2.2 Archeologisch onderzoek Damrak	10
2.3 Vraagstellingen en methodiek	11
3 Resultaten	14
3.1 Sporen en structuren	14
3.1.1 Profielen	14
3.1.2 Boringen	22
3.2 Vijf sporenclusters van rivierafzettingen en aanplempingen	22
3.2.1 Rivierbedding	22
3.2.2 Amstelafzettingen I, tot 1300	23
3.2.3 Damrak aanplempingen I, 1300-1400	23
3.2.4 Amstelafzettingen II, laat 14de eeuw-vroeg 15de eeuw	24
3.2.5 Damrak aanplempingen II, 1400-1450	25
3.2.6 (Sub)recente verstoringen	26
3.3 Vondsten	26
3.3.1 Vondsten uit de profielen	27
3.3.2 Vondsten uit de stort	28
4 Conclusie	30
5 Literatuur	33
Bijlage 1 Boringen	34
Bijlage 2 Sporen	36
Bijlage 3 Vondsten	39
Bijlage 4 Deventer Systeem catalogus	41
AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten)	42

Basisgegevens

Plangebied	Dam
Adres	Dam 2-4
Kadaster	ASD04 F 05940 / 05831 / 06784
RD-coördinaten	N 121.325 / 487.420 Z 121.346 / 487.387 O 121.358 / 487.400 W 121.317 / 487.407
TOPO-code BMA	DAM4
OM-nummer	26130
Opdrachtgever	Maatschap Dam 2-4 Amsterdam
Bevoegd gezag	Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Centrum
Uitvoerder	Gemeente Amsterdam, Bureau Monumenten & Archeologie
Beheer en plaats documentatie	Gemeente Amsterdam, Bureau Monumenten & Archeologie

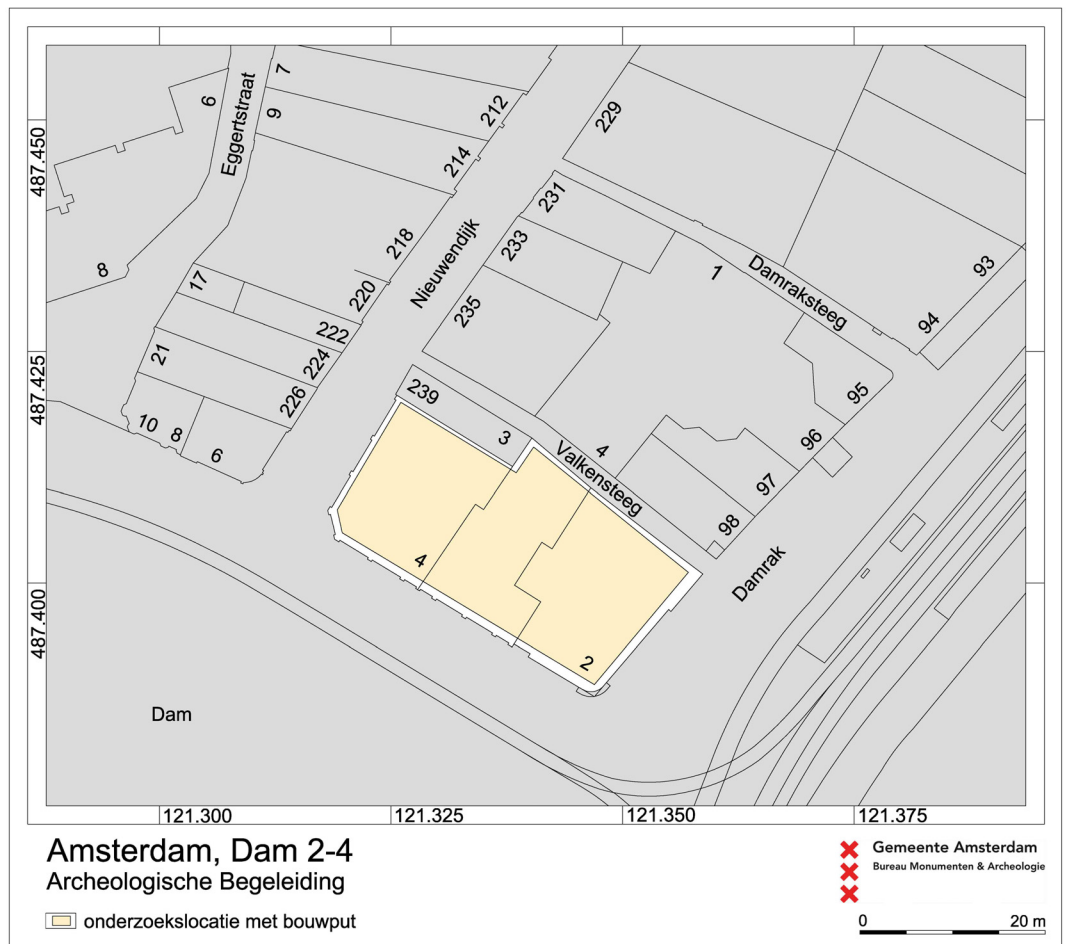

1 De vindplaats DAM4 binnen het stadsdeel Amsterdam-Centrum

1 Inleiding

Van 28 september tot 17 november 2009 heeft de afdeling Archeologie van het Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) in opdracht van Maatschap Dam 2-4 een Archeologische Begeleiding (AB) uitgevoerd op het perceel Dam 2-4 te Amsterdam. Aanleiding was de bodemverstoring als gevolg van het verdiepen van de bestaande kelders tot maximaal 6,5 m onder het maaiveld.

De bouwlocatie is gelegen aan de noordzijde van de Dam tussen de Nieuwendijk en het Damrak. Dit deel van de Amsterdamse binnenstad behoort tot de vroegste middeleeuwse stadskern. De locatie heeft een hoge archeologische verwachting vanwege de mogelijke aanwezigheid van aanplompings-, ophogings- en bewoningssporen en de resten van reeksen opeenvolgende beschoeiingen in het voormalige Damrak vanaf de 13de eeuw.

2 Het plangebied Dam 2-4 in de topografische situatie van 2009

2 Achtergronden en vraagstelling

2.1 Achtergronden

De bouwlocatie ligt op opgebrachte grond in de voormalige Amstel aan de Dam, het centrale plein tussen Damrak en Rokin. Het tegenwoordige plein de Dam bestond voorheen uit 'die Plaetse' (gelegen voor het toenmalige stadhuis), de Middeldam (ter hoogte van de sluis in de Amstel) en de Vijgendam (in het verlengde van de Damstraat, voorheen de Halsteeg geheten). Volgens historici is rond 1270 een dam in de Amstel gelegd. Archeologisch zijn er aanwijzingen dat dit al eerder, rond 1200, moet zijn gebeurd.¹ De dam vormde het knooppunt van handel en goederen overslag in het middeleeuwse verstedelijkingsproces op beide oevers van de Amstel.

Het Damrak

Na het leggen van de dam werd de beschutte Amstelmonding ingericht als (binnen)haven. Dit rechte stuk water (een rak) tussen de Dam en het IJ werd Aemerack genoemd. Tot de tweede helft van de 19de eeuw werd dit deel van de Amstel inclusief de westelijke kade aangeduid als Op 't Water: tegenwoordig heet het Damrak. Door gefaseerde aanplantingen van vooral de westelijke oever werd de rivier allengs versmald. Hierdoor nam de stroming toe en ontstond dieper vaarwater in de haven. De eerste omvangrijke, en door het stadsbestuur geïnitieerde aanplanting, vond plaats voor 1333.² Aan de oostzijde ontstond geen kade: de aangeplante percelen aan de Warmoesstraat werden tot aan het water bebouwd. Aan de straatkant werden woonhuizen ingericht terwijl op het achterste deel van de percelen pakhuizen stonden die vanaf het water bereikbaar waren. De goederen konden zo makkelijk per schuit worden aan- en afgevoerd. De aanplanting aan de westzijde kreeg wel een kade.³ In de eerste helft van de 15de eeuw werd de aanplanting verbreed en kwam er meer ruimte voor huizen.⁴ In de 16de eeuw liep de kade vanaf het IJ door tot aan de Zoutsteeg, terwijl de huizen tussen de Zoutsteeg en de Dam tot aan het water reikten, zoals aan de overzijde langs de Warmoesstraat. Op 6 maart 1526 besloot het stadsbestuur dat op kosten van de bewoners ook dit zuidelijke deel van het Damrak van een kade werd voorzien.⁵ Deze mocht niet worden gebruikt voor opslag van goederen, maar moest net als het noordelijke deel vrije doorgang bieden langs het water naar de Dam.⁶ Dit laatste deel van de westelijke Damrakkade kwam in augustus 1526 gereed. In de 16de eeuw stond dit kadedeel bekend als de Vijgendam, vanwege het feit dat bij het aanplanten onder meer een lading bedorven vijgen was gebruikt. Deze naam is in de 17de eeuw overgegaan naar het deel van de huidige Dam ter hoogte van de Damstraat.⁷ Na de aanpassing van de kade mochten de eigenaren in 1530 hun huizen tussen de Zoutsteeg en de Oudebrugsteeg naar voren uitbreiden langs dezelfde rooilijn als die van het noordelijk gedeelte van het Damrak, tussen de Oudebrugsteeg en het IJ.

¹ Veerkamp 1997, 33-34. zie ook Gawronski 2012, 20, Speet 2004a, 60.

² In 1333 werden op deze aanplanting aan weerszijden van de Mandemakerssteeg erven uitgegeven vanaf het Damrak tot aan de Nieuwezijds Voorburgwal, zie Oldewelt 1932 14-16 en Baart 1977, 49.

³ Speet 2004b, 83.

⁴ Registeren Altena, 1976 27.

⁵ Breen 1909, 118.

⁶ Van Iterson en Van der Laan 1986, 36: "Roerende den Vijgendam" [Fo. 287].

⁷ Breen 1909, 118.

Gelijkertijd werd op de hoek van de Zoutsteeg en de Vijgendam een pand dat over de nieuwe rooilijn uitstak gedeeltelijk afgebroken.⁸ Na deze aanpassingen had de westelijke Damrakkade in 1531 één doorlopende rooilijn, zoals weergegeven op de stadsplattegrond van Cornelis Anthonisz. uit 1544 (afb. 3, 30).

3 Detail van de stadskaart van Cornelis Anthonisz. uit 1544. De gekleurde huizen liggen tussen de Nieuwendijk (rechts) en de Vijgendam / het Damrak (links). De groene huizen zijn tussen 1548 en 1551 door de stad gesloopt om ruimte te creëren rond de oude Waag (in rood). Vervolgens trof tussen 1561 en 1567 de paarse huizen het zelfde lot. Hiermee kwam het blauwe huizenblok (het plangebied) aan de Dam te liggen

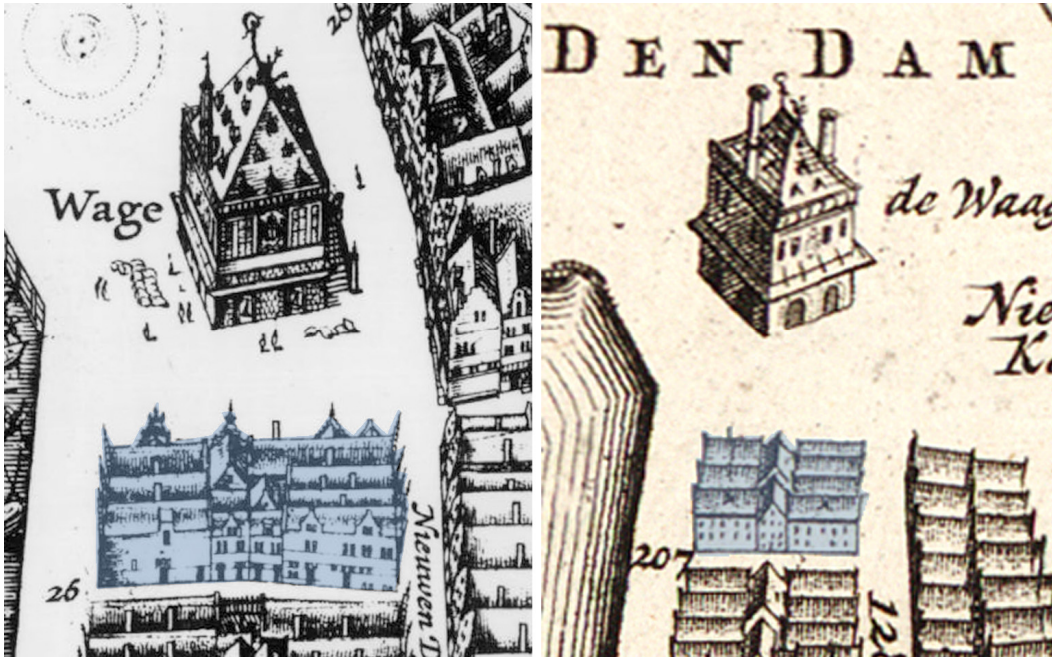
'Die Plaetse'

Aan de noordzijde van 'die Plaetse' stond de Waag, waarvan de oudste vermelding uit 1533 stamt (het rode pand op afb. 3). Het huizenblok tussen de Waag en de eerstvolgende steeg, de Jan Rijzerssteeg, telde vier huizen tussen de Nieuwendijk en de Vijgendam (de groen gekleurde huizen op afb. 3). Om rond de Waag meer ruimte te creëren voor kooplieden met hun handel werden deze huizen tussen 1548 en 1551 door de stad opgekocht en gesloopt. In 1561 besloot het stadsbestuur tot de bouw van een nieuwe Waag. Tussen 1563 en 1565 werd niet alleen de oude Waag afgebroken en een nieuwe gebouwd, maar moesten ook de acht huizen tussen de voormalige Jan Rijzerssteeg en het Watersteegje het veld ruimen (de paars gekleurde huizen op afb. 3). Tussen 1562 en 1564 werden onder meer de huizen 't Gouden Lam, het Borssevel, 't Fortuyn, Weesp, Bottervat, 't Guldenvlies en de Vygekorff afgebroken.⁹ Vanaf dat moment vormde de bebouwing aan de noordzijde van het Watersteegje (de blauw gekleurde huizen op afb. 3) de noordgrens van 'die Plaetse'; die samenvalt met de rooilijn van de huidige Dam. Op de hoek van de Vijgendam en het plein (de oostkant van het plangebied: hoek Damrak/Dam) stond toen het huis Sint Nicolaas, dat tot 1563 't Suyckerhuys heette. Het huis op de hoek met de Nieuwendijk (de westkant van het plangebied) was in bezit van de erven van Burgemeester Banningh.¹⁰ Het gehele huizenblok van twee rijen van drie huizen tussen Dam en Valkensteeg bleef tot aan het einde van de 16de eeuw in oorspronkelijke staat, uitgaande van de stadsplattegrond van Pieter Bast van 1597. Volgens de eerste versie van de plattegrond van Van Berckenrode (afb. 4 links) was dit blok vóór 1625 verbouwd doordat er middenin nieuwe, dwars geplaatste panden kwamen met de ingang naar de Dam en de Valkensteeg. Tot in de tweede helft van de 19de eeuw veranderde er niets aan deze situatie, zoals zichtbaar is op de vijfde druk van de stadskaart van De Broen (1774-1782, afb. 4 rechts) en op de buurtkaart uit de Atlas van Loman (1876).

⁸ Breen 1909, 119.

⁹ Breen 1909, 128-131.

¹⁰ Breen 1909, 128-132.

4 De situatie rond de Dam op de plattegronden van Van Berckenrode uit 1625 (links) en van De Broen uit 1774-1782 (rechts). Met de sloop van een aantal huizenblokken en van de oude Waag is rond de Waag uit 1565 ruimte gecreëerd. Het bouwblok op de planlocatie (in blauw) bevat de twee dwarshuizen die vóór 1625 zijn ingevoegd (vergelijk Anthonisz. uit 1544). Deze situatie blijft tot eind 19de eeuw bestaan

In de tweede helft van de 19de eeuw werd ter hoogte van het pand Sint Nicolaas, op de hoek van het Damrak met de Dam, tapperij De Bisschop gevestigd. Deze naam verwees niet alleen naar de gevelsteen in het pand met de beeltenis van de bisschoppelijke heilige, maar ook naar de kastelein, H.J. Bisschop. In 1899 werd op dezelfde plek een nieuw café gebouwd onder dezelfde naam (afb. 5). Deze uitspanning werd in 1926 gesloten.¹¹ In 1933 werden drie panden tussen Valkensteeg en Dam, waaronder voormalig café De Bisschop, gesloopt om ruimte te maken voor de Incassobank naar ontwerp van J. Gratama (afb. 6). Dit pand, op het adres Dam 2-2A, werd voorzien van zwaar gefundeerde kelderruimten waar de bankkluisen werden geplaatst. De naastgelegen panden Dam 2B en 4 maakten oorspronkelijk onderdeel uit van één van de eerste kledingwarenhuizen in Amsterdam dat werd gerealiseerd in 1866.¹²

Na de oorlog fuseerde de Incassobank met de Amsterdamsche Bank, die vervolgens in 1965 overging in de Amsterdam-Rotterdam (AMRO)Bank, sinds 1990 de ABN-AMRO bank. In 1982 gaf de AMRO-bank de opdracht om de kelder, begane grond en eerste verdieping van Dam 2 A, 2 B en 4 samen te voegen en te verbouwen tot kantoorruimte.

¹¹ Kruisbrink en Schoch 2008.

¹² Kruisbrink en Statema 2008.

5 Op deze tekening van H. Misset uit 1902 is rechts de Beurs van Zocher aan de Dam met daarachter de toren van de Beurs van Berlage zichtbaar en links op de hoek met het Damrak het gebouw de Bisschop uit 1899. In 1933 zal dit gebouw plaats maken voor de Incasso-bank op Dam 2-2A. (Stadsarchief Amsterdam)

6 Situatie aan de noordzijde van de Dam in 1996. Links op de hoek van de Dam met de Nieuwendijk het deels verbouwde pand van Van Langhout uit 1866, rechts op de hoek van de Dam en het Damrak het pand van Gratema uit 1933. In beide panden heeft de ABN-AMRO zich gevestigd (Stadsarchief Amsterdam)

2.2 Archeologisch onderzoek Damrak

Damrak 69-79 / Nieuwendijk 187-201

Op 16 februari 1963 verwoestte een uitlaande brand het winkelpand van C&A tussen het Damrak en de Nieuwendijk ter hoogte van het Beursplein. Na het verwijderen van het puin en de kelderresten kreeg het Instituut voor Prae- & Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam (IPP) de gelegenheid voor het verrichten van archeologisch onderzoek (afb. 7).¹³ Het veldwerk leverde een reeks verschillende profielen op, die konden worden gecombineerd tot één 45 m lang dwarsprofiel tussen de Nieuwendijk en het Damrak. Hierin was zichtbaar dat de ondiepe oeverzone van de Amstelbedding met twee omvangrijke natuurlijke sliklagen was verland. Vanaf 5,5 m tot 3,9 m ÷ NAP was een pakket bruin grijs gekleurd kleiig veenslik met veenbrokken aanwezig. Tussen 3,9 m en 3,2 m ÷ NAP bevatte het slikpakket zwarte organische insluitingen afkomstig van bewoningsactiviteit langs de rivier. Op het grensvlak van beide sliklagen werden scherven uit de 13de eeuw aangetroffen. Dit duidde erop dat in de eerste periode van bewoning van de Nieuwendijk de westelijke oeverzone reeds verlandde. Op de bovenste sliklaag lagen rietmatten waarop na 1325 een pakket regelmatig opgebrachte zoden was aangebracht.¹⁴ Deze ophoging, tot ca. 2 m ÷ NAP, bestond hoofdzakelijk uit klei- en veenzoden, met lokaal mest- en afvallagen met sintels.¹⁵ De ophogingslagen vertoonden een continue verloop over een breedte van 45 m hetgeen een aanwijzing is voor een systematische aanpak van het grondwerk.¹⁶

7 Bouwput C&A in 1964, gezien richting de Nieuwendijk

¹³ Vindplaats CA, veldwerk o.l.v. H.H. van Regteren Altena vond plaats tussen 16 juni en 24 december 1964.

¹⁴ Regteren Altena 1966, 70-71.

¹⁵ Regteren Altena 1966, 68.

¹⁶ Regteren Altena 1966, 72-73.

Damrak 49

In januari 1970 brandde het winkelpand van boekhandel De Winter op Damrak 49 uit. In de smalle langwerpige bouwput kon onder andere de roosterfundering van een laat 14de-eeuws pand worden opgegraven en een profiel van meer dan 20 meter lengte haaks op het Damrak worden gedocumenteerd.¹⁷ De onderkant van het profiel, tussen 3,5 m tot maximaal 5,5 m ÷ NAP, werd gevormd door Amstelsediment. De bovenste laag van deze rivierafzetting bevatte veel afval (kogelpotten, roodbakkerd aardewerk zoals grapen en bakpannen, schoenen en messcheden) afkomstig van de laat 13de-eeuwse bewoning langs de Nieuwendijk. Op deze baggerlaag was in het eerste kwart van de 14de eeuw de ondergrond met één homogeen 1,5 m dik pakket van kleizoden opgehoogd tot circa 2 m ÷ NAP: deze bodemsituatie is identiek aan die op het perceel van C&A op Damrak 69-79. Kort daarop werd de ophoging met vijf meter uitgebreid richting Damrak: hiervoor was langs het water een laag dijkje van klei met rietmatten (tussen 3,25 m en 4,25 m ÷ NAP) opgeworpen. Van de eerste bewoning op deze ophoging zijn humeuze turfvlakken teruggevonden met veel huisafval uit het begin van de 14de eeuw. De huizen bestonden uit een houtskelet en waren direct op de ophoging gefundeerd. Voorbeelden van dergelijke huizen zijn onder meer bekend van archeologische vindplaatsen aan de Nieuwendijk en Kalverstraat.¹⁸

2.3 Vraagstellingen en methodiek

Vanwege het monumentale karakter van het gebouw en het risico voor instabiliteit van de ondergrond en verzakking van de omliggende bebouwing golden er voor de bodemwerkzaamheden strikte civieltechnische randvoorwaarden. Archeologisch veldwerk vooraf was niet mogelijk, maar diende te worden geïntegreerd in de feitelijke ontgraving van de kelderruimte. Met de aanleg van de bestaande kelderruimten in 1866 en 1933 was de ondergrond gedeeltelijk verstoord. Ter hoogte van Dam 4 was in 1866 een kelder aangelegd tot circa 2,5 m onder straatniveau (0,50 m ÷ NAP). De kelders van de Incassobank uit 1933, ter hoogte van Dam 2-2A, bleken te zijn voorzien van zeer omvangrijke vloeren in verband met het gebruik van deze ruimte als bankkluis. Hier was de ondergrond tot circa 4,5 m onder maaiveld verstoord (tot 2,5 m ÷ NAP)(afb. 23).

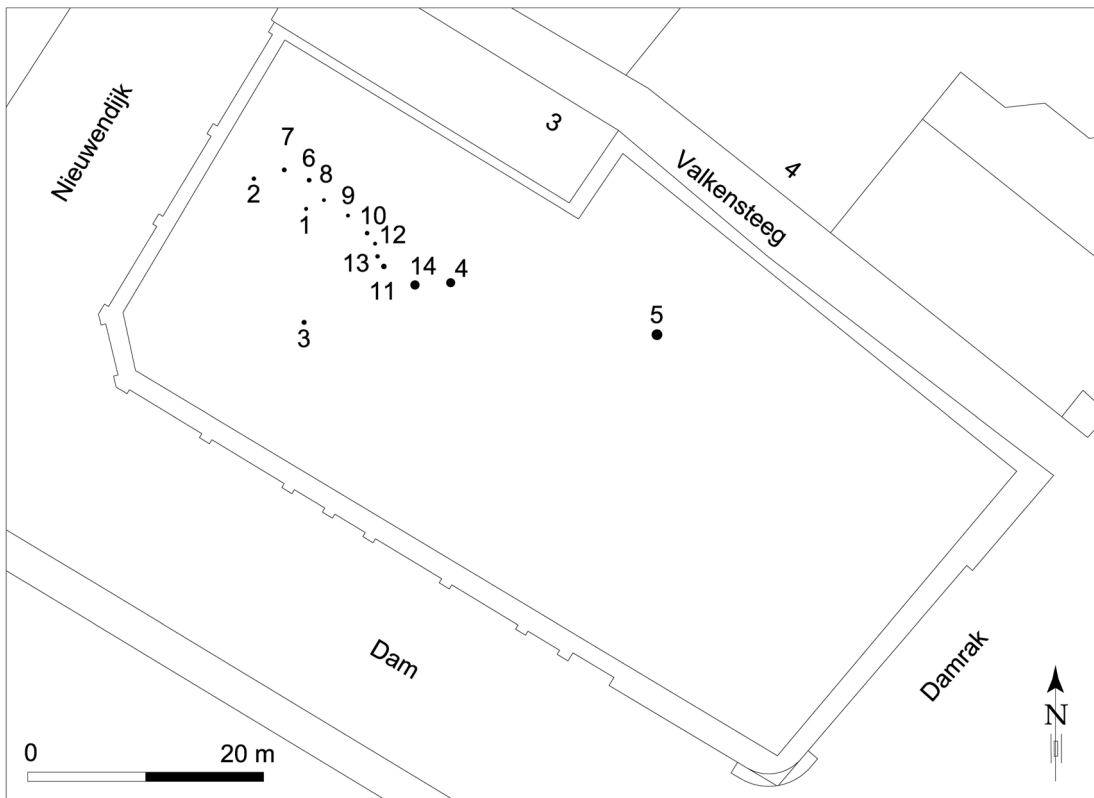
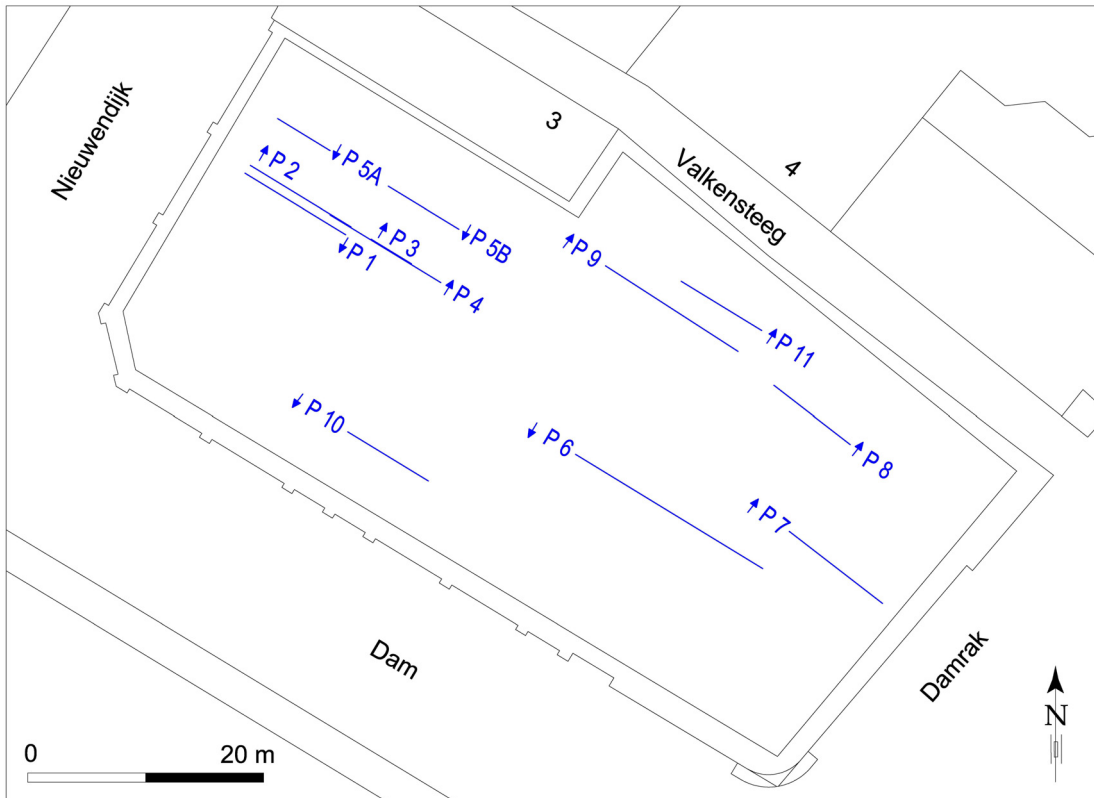
Binnen de vraagstelling van de Archeologische Begeleiding in verband met de gebruiksgeschiedenis van het plangebied stonden de volgende kwesties centraal:

- De fasering van aanplempingen en ophogingen in het Damrak,
- De aanwezigheid van sporen van opeenvolgende beschoeiingen,
- De samenstelling van aanplempingen van het Damrak met in het bijzonder de aanwezigheid van stedelijk afval,
- De aanwezigheid van sporen van huisplattegronden, in combinatie met sporen van bewoning zoals afvalkuilen en/of beerputten.

Als veldwerkmethode was gekozen voor de aanleg van een lengte profiel van oost naar west tussen Nieuwendijk en Damrak. Vanwege het ontgravingsprogramma kon geen doorlopend profiel worden gerealiseerd, maar zijn er in één lijn verschillende afzonderlijke profielsegmenten aangelegd, die naderhand tot één geheel zijn samengesteld (afb. 8a). Het streven was om noordprofielen te documenteren. In een aantal gevallen was dat praktisch niet mogelijk en is het zuidprofiel gebruikt voor de documentatie (profielen 1, 5A, 5B, 6 en 10). Deze zuidprofielen zijn bij het samenstellen van het totaalprofiel eerst gespiegeld (afb. 23).

¹⁷ Vindplaats DA, het veldwerk vond plaats tussen 15 juni en 12 juli 1972 en stond o.l.v. J.M. Baart.

¹⁸ Opgravingen NDK 1979, NDK2 1981 en POL.

8a + b Situering van de elf profielen (boven) en de veertien boringen naar de top van de wadafzetting (onder) in de bouwput in het plangebied DAM4

Om de contouren en het verloop van de Amstelbedding ter hoogte van het plangebied nader in kaart te brengen zijn vanaf het maximale ontgravingsniveau van gemiddeld 4,50 m ± NAP¹⁹ veertien boringen met een grondboor (type guts) gezet tot een diepte van 0,8 tot 3,5 m (afb.8b). Vanaf dat niveau kon naar verwachting de top van de wadafzetting van het laagpakket van Wormer uit de Formatie van Naaldwijk (voorheen afzetting van Calais IV) met boringen worden bereikt, waarin de rivierbedding was uitgesleten. Ter hoogte van de voormalige Amstelbedding was deze wadafzetting door de rivier geërodeerd en lag de top op een dieper niveau. Boorkartering van de bovenkant ervan zou informatie kunnen bieden over het verloop van de rivieroever en de diepte en de helling van de rivierbodem in het zuidwestelijk deel van het Damrak. De eerste vijf boringen wezen op de aanwezigheid van een stroomgeul met een steil dalend bodemverloop van west naar oost. Omdat ter hoogte van boring 5 het maximale bereik van de grondboor was bereikt was verdere kartering van de diepere stroomgeul niet mogelijk. Het boorgrid werd in de meest westelijke helft van de bouwput zodanig verdicht om het verloop van de bedding ter hoogte van de voormalige oeverzone zo goed mogelijk in beeld te krijgen.

Het veldwerkprogramma richtte zich tevens op archeologische begeleiding en inspectie van de grondafvoer op momenten dat archeologisch waardevolle grondlagen werden ontgraven. Bij die gelegenheden is het vullen van de containers met ontgraven grond door archeologen gevolgd, die dan eventueel aanwezig vondstmateriaal konden bergen.

De begeleiding werd uitgevoerd door het veldteam van de afdeling Archeologie van BMA en is uitgevoerd volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1.

9 Het archeologisch onderzoek werd ingepast in de ontgraving van de kelderruimte onder Dam 2-4 (DAM4)

¹⁹ Ter hoogte van de toekomstige liftput is lokaal tot bijna 6,00 m ± NAP ontgraven (profiel 11).

3 Resultaten

3.1 Sporen en structuren

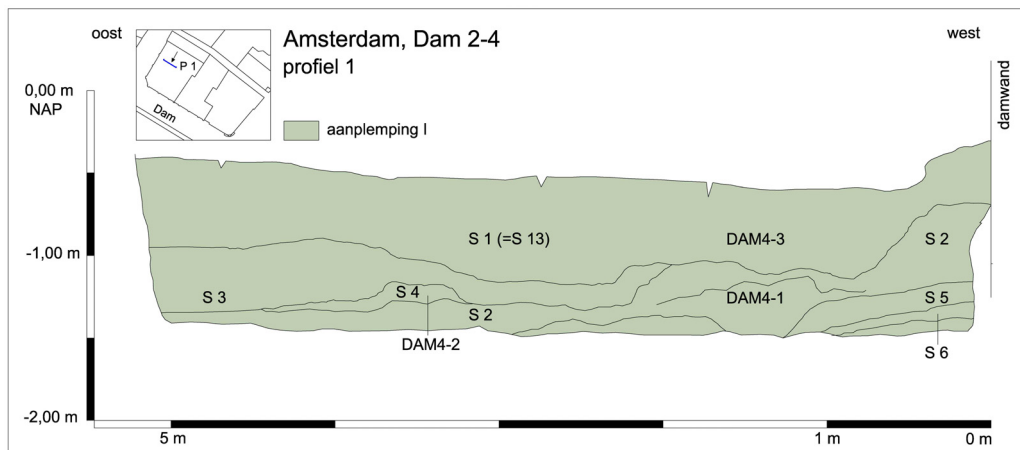
De Archeologische Begeleiding van de ontgraving van de bouwput Dam 2-4 heeft geresulteerd in de documentatie van 11 profielen met in totaal 85 sporen (3.1.1.). Tevens zijn er 14 boringen in het diepste ontgravingsvlak van de bouwput uitgevoerd met in totaal vijf sporen die betrekking hadden op de top van de wadafzetting onder de oever en de rivierbedding van het Damrak (3.1.2.). De afzonderlijke (90) sporen uit de profielen en boringen kunnen worden gecombineerd tot vijf topo-chronologische clusters binnen de (bouw)ontwikkeling van de rivieroever en de vorming van de rivierbedding (3.2.):

- 1 Rivierbedding (2 sporen)
- 1 Amstelafzettingen I (10 sporen)
- 2 Damrak aanplemping I (51 sporen)
- 3 Amstelafzettingen II (13 sporen)
- 4 Damrak aanplemping II (4 sporen)
- 5 (Sub)recente bouwsporen en verstoringen (10 sporen)

3.1.1 Profielen

Profiel 1: zuidprofiel (5 m lang)

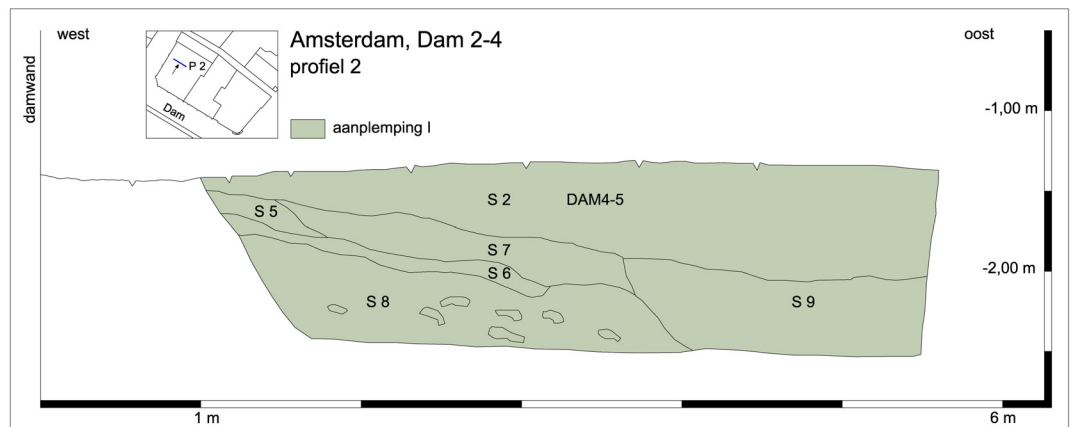
De onderkant (1,50 m ÷ NAP) bestond uit een band donkerbruine venige klei (S 6, top aflopend 1,29 m - 1,45 m ÷ NAP). Aan de westkant was deze afgedekt door een dunne laag vaste grijs/bruine klei (S 5, top aflopend 1,15 - 1,50 m ÷ NAP). Daarop lag een kronkelig naar het westen oplopend pakket bruin/grijze klei (S 2, 0,95 - 0,70 m ÷ NAP) dat een fragment van een kloostermop (DAM4-1) en hier en daar enkele clusters sintels (monster DAM4-4) bevatte. Op het oostelijke lagere deel van dit pakket lagen blauwzwarte sintels (S 4, 1,15 - 1,35 m ÷ NAP, sintelmonster DAM4-2) met daar weer bovenop een pakket bruin grijze klei (S 3). De bovenkant van het profiel (0,43 - 0,28 m ÷ NAP) bestond uit een dikke laag bruin/grijze klei met een rulle structuur vanwege veenbrokken en puinfragmentjes (S 1). De toplaag, die verstoord was door recente graafwerkzaamheden, bevatte een fragment van een 18de-eeuwse rookpijp (DAM4-3).

10 Zuidprofiel 1

Profiel 2: noordprofiel (5,3 m lang)

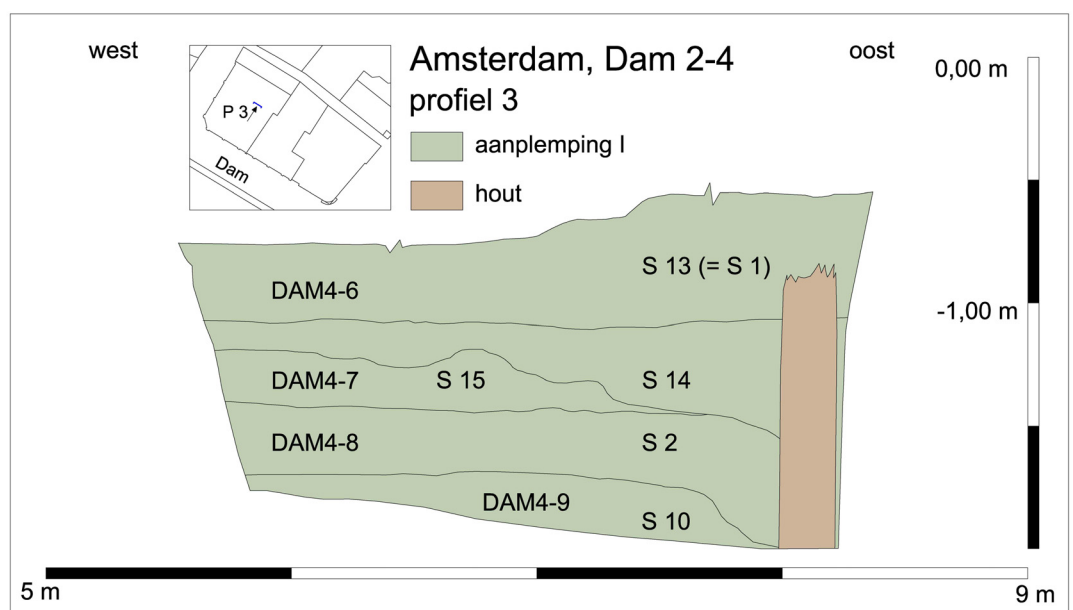
Dit profiel bestond hoofdzakelijk uit een aantal naar het oosten (richting Damrak) aflopende lagen. In het westelijk deel zat onderin een pakket zware grijs/bruine klei (S 8, bovenkant aflopend 1,75 - 2,55 m ÷ NAP) met daarin duidelijk te onderscheiden veenzoden/brokken. De klei was afgedekt door de venige band (S 6, aflopend 1,55 - 2,07 m ÷ NAP) en het pakket vaste klei (S 5, 1,50 - 1,82 m ÷ NAP) uit profiel 1 en een pakket zware grijze klei met zandlensjes (S 7, 1,55 - 2,17 m ÷ NAP). Het oostelijk deel bestond uit één pakket zware grijs/bruine klei met een dun laagje zand of fijn schelpgruis erbovenop (S 9, 1,93 - 2,55 m ÷ NAP). Over de bovenzijde van het hele profiel liep een laag bruin/grijze rulle klei van S 2 (1,35 ÷ NAP, onderzijde 1,45 - 2,05 m ÷ NAP) die aansloot op de onderzijde van (het gespiegelde) profiel 1. Deze kleilaag bevatte een scherf van een proto-steengoed kan (DAM4-5, 1275-1300).

11 Noordprofiel 2

Profiel 3: noordprofiel (2,6 m lang)

Dit vrijwel geheel horizontaal gelaagde profiel lag in het verlengde van profiel 2 maar hoger in het vlak (0,5 - 2,05 m ÷ NAP) en sloot ook aan bij profiel 4. De onderkant bestond uit een laag grijsbruine en grijsgroene kleibrokken (S 10, 1,70 - 2,05 m ÷ NAP)

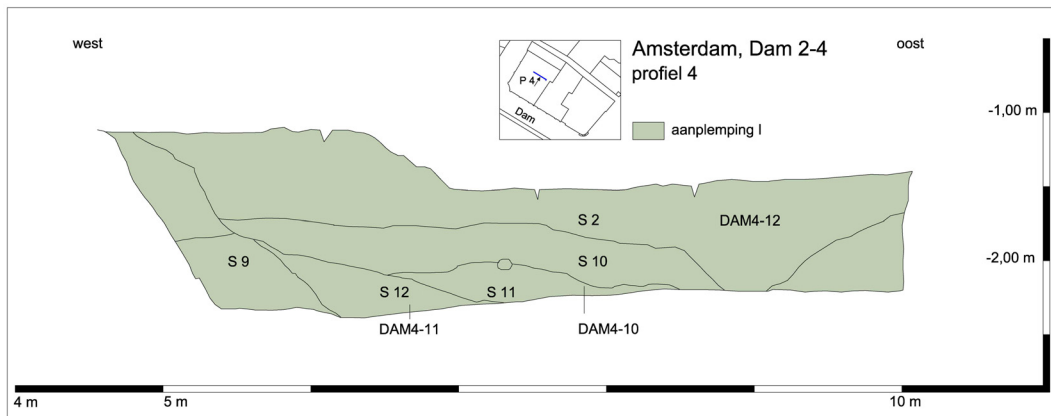

12 Noordprofiel 3

met daarin enkele scherven steengoed, waaronder een Siegburg drinkschaaltje (type s1-dri-3), kogelpot en grijsbakkend aardewerk (DAM4-9, datering 1250-1400). De kleibrokken werden afgedekt door dezelfde bruin-grijs gelaagde klei van S 2 (1,40 - 1,70 m ÷ NAP) als in profielen 1 en 2. S 2 bevatte hier enkele fragmenten steengoed, grijs - en roodbakkend aardewerk (DAM4-8, 1275-1400). Op S 2 lag een naar het westen aflopend donkerbruin kleipakket (S 15, 1,17 - 1,40 m ÷ NAP) met daarop een laag zware kleibrokken (S 14, bovenkant 1,05 m ÷ NAP, onderzijde aflopend 1,17 - 1,55 m ÷ NAP). In S 15 zaten een steengoed scherf (1300-1400) en een klein ijzeren ringetje met een diameter van 10 mm (DAM4-7). De toplaag bestond uit rul bruin-grijs kleilig zand (S 13) dat overeen kwam met de toplaag uit profiel 1 (= S 1). Het zand bevatte twee fragmenten van een Siegburg kan en de rand van een Siegburg drinkschaaltje (type s1-dri-3) (DAM4-6, 1300-1450). Uit het profiel stak een heipaal van de fundering van de voormalige kelder van de bank.

Profiel 4: noordprofiel (5,5 m lang)

Dit profiel sloot met een overlap van S 9 van circa 60 cm westelijk aan bij profiel 2. Met S 10 en S 2 had dit profiel oostelijk ook aansluiting met profiel 3. S 9 vertoonde hier een scherpe daling (1,83 - 2,30 m ÷ NAP onderkant profiel). Oostelijk van S 9 werd de onderkant van het profiel (op 2,32 m ÷ NAP) gevormd door een pakket donkergrijs/bruine klei met puin (S 12, top 1,91 - 2,23 m ÷ NAP). Dit pakket bevatte een scherf van een kan van grijs gedraaid aardewerk (DAM4-11, datering 1300-1400). Tegen S 12 lag een homogeen kleipakket (S 11, 1,97 - 2,23 m ÷ NAP) met houtresten en een scherf van een steengoedkan uit Siegburg (DAM4-10, 1300-1400). Over S 11 en S 12 lag een pakket bruingroene kleibrokken (S 10, 1,57 - 2,12 m ÷ NAP) dat was afgedekt door de bruin grijs gelaagde klei van S 2. S 2 had aan de oostkant van het profiel een geulvormige depressie tot aan de onderkant van het profiel en bevatte een aardewerk en een steengoed scherf (DAM4-12, 1275-1375).

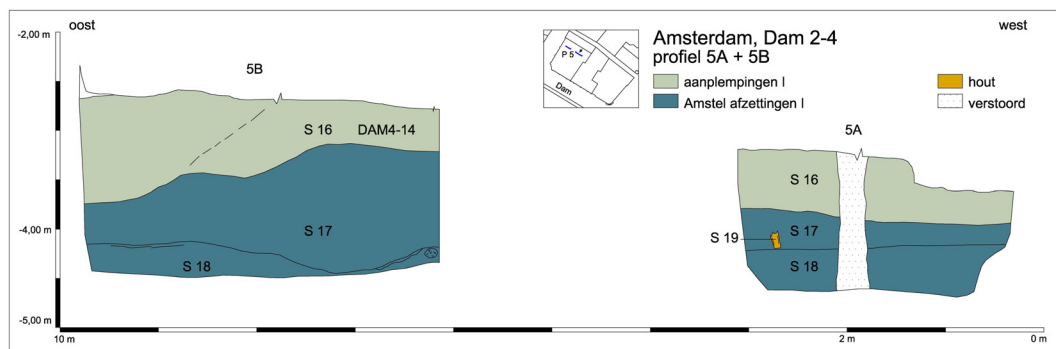

13 Noordprofiel 4

Profiel 5A + 5B: zuidprofiel 5A (2,62 m lang), zuidprofiel 5B (3,60 m lang)

Profielen 5A en B lagen dieper in het vlak ter hoogte van profielen 1-4. Profiel 5A bestond uit drie horizontaal verlopende bodemlagen met een verstoring van een heipaal middenin. Onderin zat grijsbruin gelaagde klei (S 18, 4,07 - 4,69 m ÷ NAP) met aan de westzijde een concentratie fijne rietresten. Dit pakket was afgedekt door bruingevlekte venige klei (S 17, 3,13 - 4,07 m ÷ NAP) met aan de westzijde takjes en rietresten. Door S 17 en S 18 stak een verticaal paaltje (S 19: 7 cm diam). De top van het profiel werd gevormd door blauwgrijze klei (S 16, 2,59 - 3,97 m ÷ NAP). Profiel 5B (op 3 m ten oosten van profiel 5A) had aan de onderzijde ook grijsbruin gelaagde klei (S 18, 4,17 - 4,49 m ÷ NAP) met daarop de harde laag van grijsbruin gevlekte venige klei (S 17, 3,13 - 4,45 m ÷ NAP).

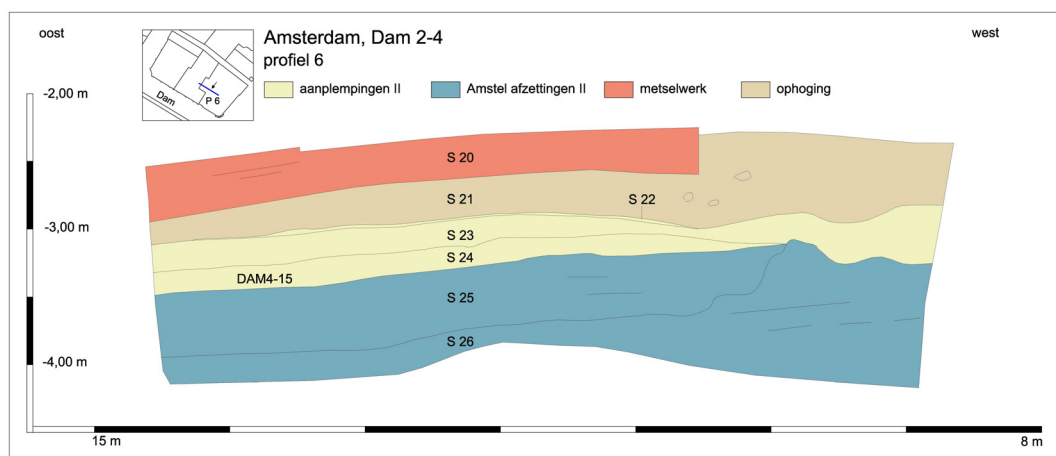
Anders dan in profiel 5A ontbraken er rietresten in beide lagen. De toplaag van blauwgrijze klei (S 16, 2,59 - max. 3,75 m ÷ NAP) bevatte aan de oostzijde een concentratie puin en vondsten (DAM4-14, 1275-1350) die naar het westen afnam.

14 Zuidprofielen 5A en 5B

Profiel 6: zuidprofiel (5,7 m lang)

Aan de onderkant dit profiel aan de oostkant van de bouwput (aansluitend op profiel 8) liep grijs/bruine gelaagde klei (S 26, 3,10 - 4,18 m ÷ NAP) met daarop een reeks verschillende lagen die flauw aflieden richting Damrak. Eerst kwam een laag donkerbruin en grijs gevlekte klei met zandlensjes (S 25, top 3,12 - 3,48 m ÷ NAP), vervolgens een laag donkergrijs zand (S 24, 3,02 - 3,48 m ÷ NAP) met enkele scherven roodbakend aardewerk (DAM4-15, 1400-1450), een laag grijs zand met grijze klei en veenbrokken (S 23, 2,92 - 3,32 m ÷ NAP) en tenslotte een dunne laag roodbruine zandige klei (S 22, 2,90 - 3,00 m ÷ NAP). De top van het profiel werd gevormd door een 40 cm dik en circa 4 m lang fragment metselwerk (S 20) dat was verzakt richting Damrak (top 2,24 - 2,52 m ÷ NAP) en was ingebed in een pakket grijs zand en puin (S 21, 2,28 - 3,12 m ÷ NAP). Voor het metselwerk (S 20) waren rode en gele bakstenen gebruikt die met tracement waren gevoegd. Waarschijnlijk was dit een restant van een 18de- of 19de-eeuwse fundering.

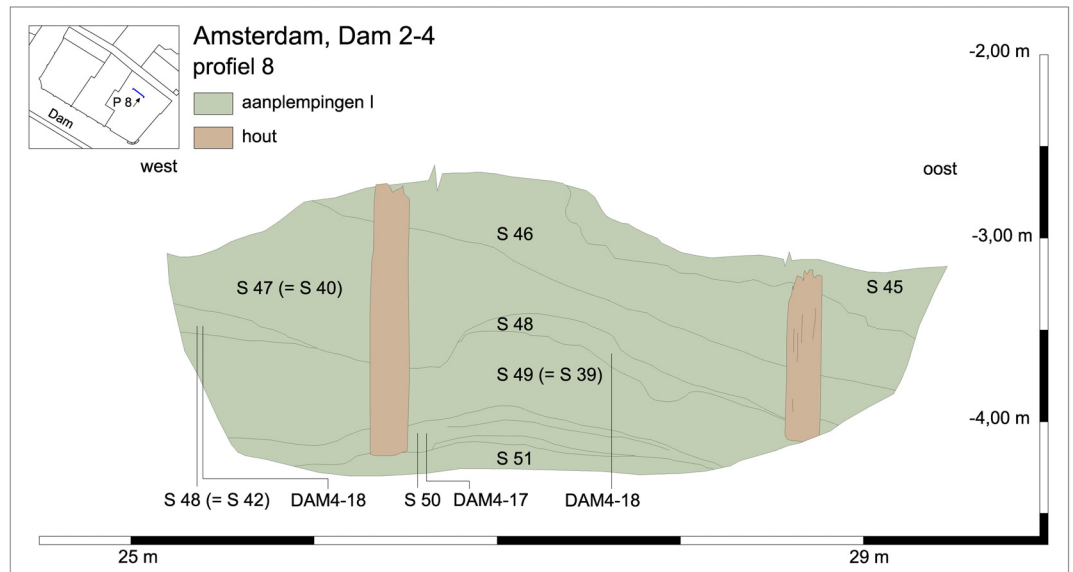

15 Zuidprofiel 6

Profiel 7: noordprofiel (5 m lang)

Dit was het meest oostelijke profiel van de reeks (aansluitend op profiel 8). De bodemsituatie hier week af van de overige tien profielen vanwege de aanwezigheid van een grote reeks relatief dunne bodemlagen met een relatief sterke daling in oostelijke richting (Damarak). De onderzijde bestond uit een pakket grijsbruine klei (S 39, 4,04 - 4,50 m ÷ NAP = S 49 profiel 8) met daarop achtereenvolgens een dunne band bruine zandige

NAP). De bovenkant van het profiel bestond uit bruinigrijze klei dat met zand was verstoord door recente werkzaamheden (S 45, 2,69 - 3,53 m ÷ NAP).

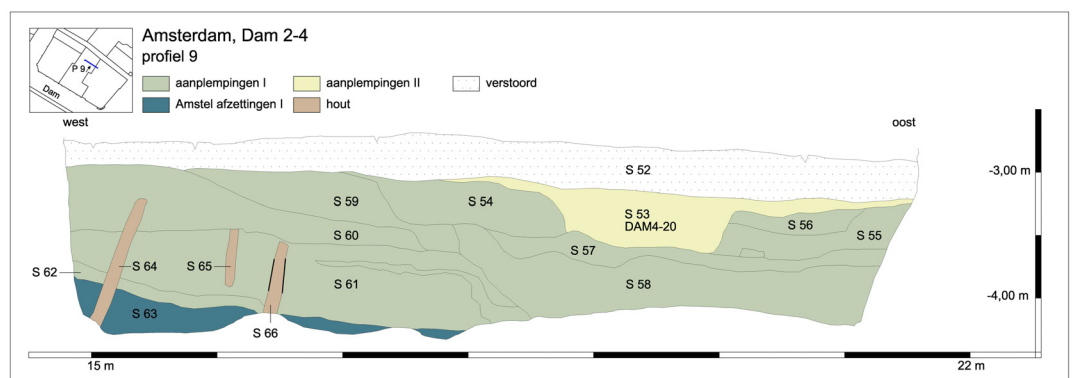

17 Noordprofiel 8

Profiel 9: noordprofiel 9 (6,7 m lang)

Profiel 9 lag met profiel 11 middenin de bouwput. Het westelijk deel bestond uit enkele grondpakketten die in het midden van het profiel abrupt daalden en zo een soort talud leken te vormen. Door deze grondlagen staken ook enkele paaltjes (S 64, S 65 en S 66).²¹ Aan de onderkant zat een donkerbruine gelaagde compacte kleilaag (S 63, 3,84 - 4,30 m ÷ NAP) met daarop een 10 cm dikke band van venige klei met opvallend veel baksteenpuin (S 62, 3,70 - 4,16 m ÷ NAP). Op deze kleiband lag grijsbruine, met zand- en veenlensjes gevlekte, klei (S 61, 3,46 - 4,26 m ÷ NAP). Daar op lagen een venig kleipakket (S 60, 2,96 - 3,66 m ÷ NAP) en een zandlaag (S 59, 2,96 - 3,66 m ÷ NAP).

Aan de oostzijde kwamen verschillende horizontale bodemlagen voor. Aan de onderkant zat een pakket grijsbruine klei (S 58, 3,44 - en 4,24 m ÷ NAP) met daarop een max. 15 cm dik laagje lichtgrijs zand (S 57, 3,48 - 3,80 m ÷ NAP). Het zandlaagje was afgedekt door een kleipakket dat in tweeën was gedeeld (S 54 en S 55, 3,00 m - 3,70 m

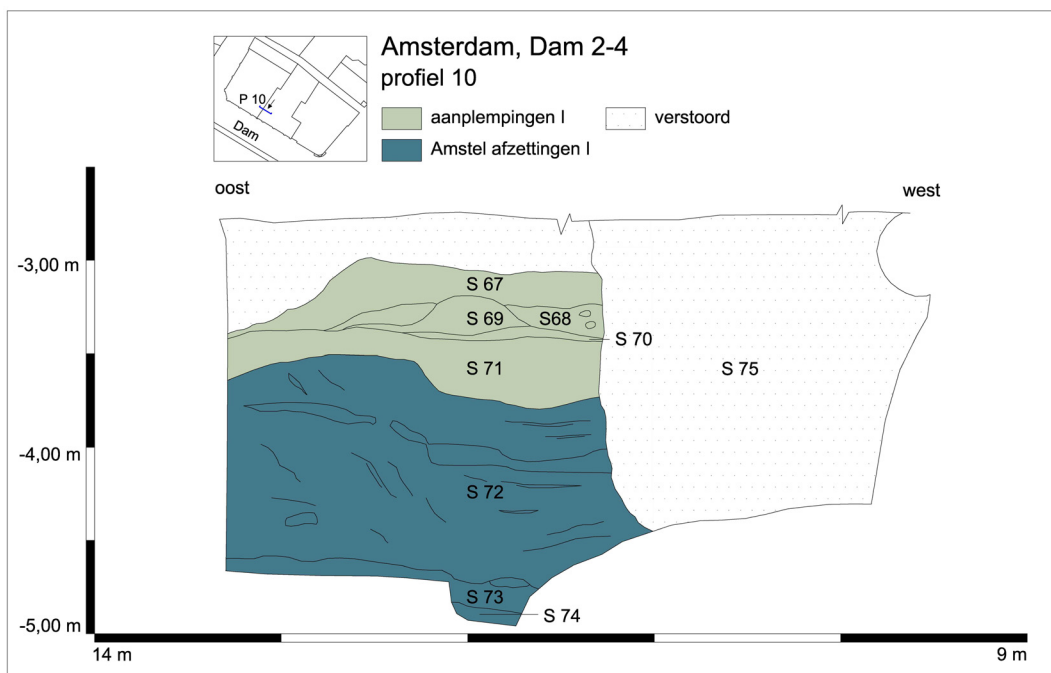
18 Noordprofiel 9

²¹ Deze paaltjes waren op gelijke hoogte ook aanwezig in de wand aan de zuidzijde van de profielsleuf.

÷ NAP) door een circa 62 cm diepe ingraving met een rulle vulling van bruine venige klei (S 53, 3,04 m - 3,66 m ÷ NAP). Hierin zaten enkele scherven steengoed, waaronder een Siegburg drinkschaaltje (type s1-dri-2) en roodbakend aardewerk (DAM4-20, 1350-1450), het bovenwerk van een schoen (DAM4-20-2, 1350-1400), een fragment van een metalen kaarsenhouder (DAM4-20-1, 1350-1450) en twee halve kloostermoppen.²² Het profiel werd aan de bovenzijde afgesloten door een pakket donkergrijs zand (S 52, 2,68 m - 3,21 m ÷ NAP) dat door (recente) werkzaamheden was verstoord.

Profiel 10: zuidprofiel (3,6 m lang)

Dit profiel lag in het oostelijke verlengde van profiel 5B en bestond in de westelijke helft uit een recent verstoord pakket donkerbruin kleiig zand (S 75). Onderin de oostelijke helft zat een laagje grijze zandige klei met schelpresten (S 74, 4,86 m - 4,98 m ÷ NAP) met daarop een 30 cm dik laagje roodbruin veen (S 73, 4,58 m - 4,88 m ÷ NAP). Het profiel werd hier grotendeels in beslag genomen door een meer dan 1 m dik pakket grijsbruin gelaagde klei met zandlensjes en veenbandjes (S 72, 3,48 m - 4,68 m ÷ NAP) dat een voortzetting was van S 18 in profiel 5B. Het kleipakket was afgedekt door een reeks dunnere grondlagen, achtereenvolgens bestaande uit grijsbruin gevlekte klei (S 71, 3,38 m - 3,78 m ÷ NAP) een dun bandje rood veen (S 70, 3,36 m - 3,44 ÷ NAP), twee lagen grijze klei met concentraties baksteenpuin (S 67 en S 68, 2,98 - 3,44 m ÷ NAP) met daarin een brok gelaagde klei (S 69, 3,18 - 3,52 m ÷ NAP).

19 Zuidprofiel 10

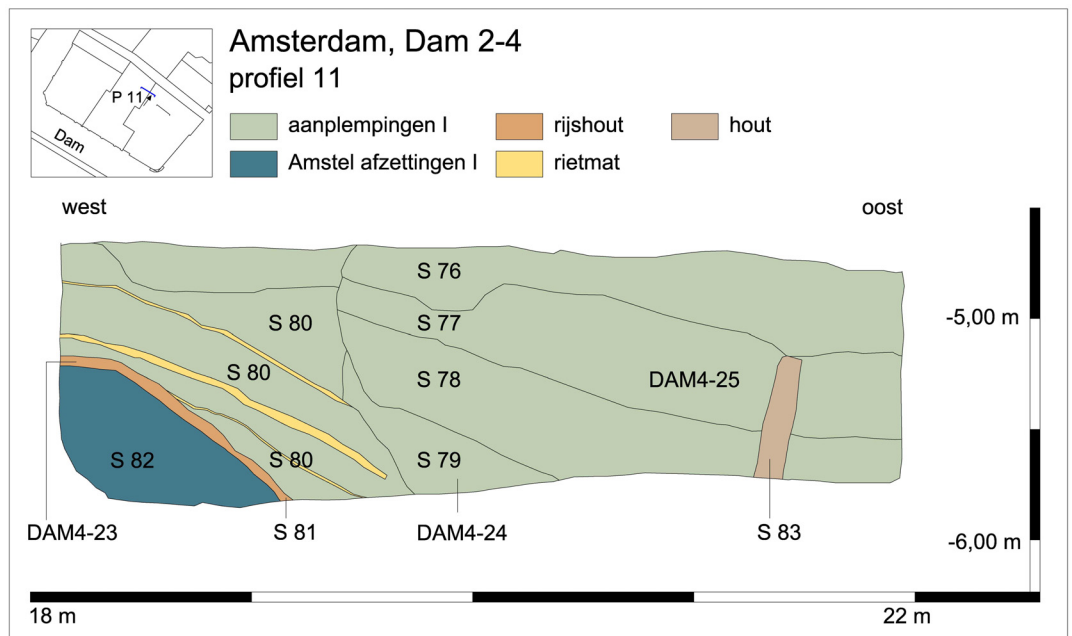
Profiel 11: noordprofiel (3,8 m lang)

Dit was het diepste gedocumenteerd profiel (tot 5,82 m ÷ NAP), aangezien het kon worden aangelegd ter hoogte van de liftput. Zoals in profiel 9 kwamen ook hier verschillende grondlagen voor die aflieden in de richting van het Damrak. Aan de westzijde bestond de onderkant uit grijsbruin gevlekte klei (S 82) waarvan de schuin aflopende bovenzijde was afgedekt met een laag van elzen-en wilgentakken (S 81, aflopend 5,16 - 5,82 m ÷ NAP).²³

²² Oranje rode kloostermoppen van 11 cm breed en 5 cm hoog en 15 cm breed en 7 cm hoog.

²³ Monster DAM4-23: Alnus (= Els) en Salix (= Wilg), determinatie Hannie Ploegmakers AWN Diemen.

Het pakket donkerbruin/lichtbruine zoden (S 80, 4,84 - 5,86 m ÷ NAP) op deze takkenlaag bevatte enkele dunne rietmatten. Oostelijk tegen deze schuin aflopende zodenlaag lag een afzonderlijk pakket met verschillende eveneens schuine grondlagen: onderin zat rulle, zwarte klei (S 79, 5,16 - 5,82 m ÷ NAP) vermengd met (Siegburg en Langerwehe) steengoedscherven (DAM4-24, 1350-1400), vervolgens een laag harde grijsbruine klei (S 78, 4,96 - 5,76 m ÷ NAP) en tenslotte een pakket zeer harde venige en vezelrijke klei (S 77, aflopend 4,80 - 5,56 m ÷ NAP) met een scherf van een steengoedkan en een roodbakkende grape (DAM4-25, 1275-1400). Door S 77 en 78 liep een schuine houten paal (S 83). Het geheel werd afgedekt door grijsbruin gevlekte klei (S 76, 4,66 m - 5,26 m ÷ NAP). De westelijke liftputwand (ter hoogte van S 80) bevatte enkele scherven en een geel geglazuurd plavuisfragment (DAM4-26, 1275-1400).

20 Noordprofiel 11

21 De aflopende lagen van de aanplantingen I in het Damrak, profiel 11 ter hoogte van de liftput

3.1.2 Boringen

In de westelijke helft van de ontgraven bouwput zijn veertien boringen uitgevoerd met een grondboor (type guts) om de top van de wadafzetting (Laagpakket van Wormer uit de Formatie van Naaldwijk) te karakteren (afb. 8), die zich op een dieper niveau onder de bouwputbodembodem zou bevinden.²⁴ De boringen leverden vijf aanvullende sporen op van de natuurlijke rivierbodembodem (S 85 - S 90): donkerbruine venige klei met een losse structuur (S 86, in boringen 1,2,3,5,6,7,8 en 14; 4,66 - 8,76 m ÷ NAP boring 2 en 5), een veel hardere compacte grijsbruine venige klei die lokaal een gelaagdheid vertoonde (S 87, in boringen 3,4,5,9,10,11,12,13 en 14; 4,46 - 8,21 m ÷ NAP boring 9 en 5), lichtbruin vezelig rietveen met duidelijk te onderscheiden rhizomen (S 88 in boringen 7,8,9,10 en 12; 5 - 5,04 m ÷ NAP boring 7 en 12), een geoxideerde, donkergrijs/zwarte toplaag van de wadafzetting, soms zavelig, soms kleiig (S 89, in boringen 1,2,6,7,8,9,10,12, en 13; 5,08 - 5,46 m ÷ NAP boring 2 en 13) en de zavelige grijze klei van de wadafzetting (S 90, in alle 14 boringen). In Amsterdam ligt de bovenzijde van deze geologische grondlaag gemiddeld op 5,00 m ÷ NAP. Het niveau waarop in de bouwput de wadafzetting werd aangeboord liet een sterk verval in oostelijke richting zien (bijlage 1, afb. 22, 23). In boring 2 (0,4 m vanaf de damwand Nieuwendijkzijde) begon de wadafzetting (S 90) op 5,10 m ÷ NAP, in boring 5 (18,4 m vanaf de damwand Nieuwendijkzijde) op 8,96 m ÷ NAP. Over een afstand van 18 m bedroeg het verval van de Amstelbodembodem bijna 4 m.

22 Overgang van bruine venige klei (S 86) via de dunne geoxideerde toplaag (S 89) naar de licht grijze zandige wadafzetting (S 90, Laagpakket van Wormer) in de guts bij boring 2

3.2 Vijf sporenclusters van rivierafzettingen en aanplempingen

3.2.1 Rivierbedding

De rivierbedding van de Amstel was uitgesleten in de oudere wadafzetting van fijne zand- en kleilagen (S 89 en S 90, afb. 22, 23) die zich tussen 10.000 en 5.500 BP in de toenmalige zeedelta had gevormd (het Laagpakket van Wormer, onderdeel van de Formatie van Naaldwijk). De bodem van de rivier bestond uit een geul die in een hoek van circa 12° vanaf de oever afliep naar het diepere deel in het oosten. De bouwput bevatte alleen het eerste en relatief ondiepe deel van de oeverzone. Naar verwachting zou de hellingshoek van het diepere deel van de stroomgeul meer naar het oosten steiler zijn. Vanwege de vorming van de riviergeul is de natuurlijke vegetatielaag van het Hollandveen, dat doorgaans op de wadafzetting groeide, verdwenen.

²⁴ Deze wadafzetting wordt aangeduid als het 'laagpakket van Wormer' uit de Formatie van Naaldwijk, voorheen stond deze afzetting bekend als Oude Zeeklei of Calais IV.

3.2.2 Amstelafzettingen I, tot 1300

De rivierbedding raakte opgevuld met een reeks bezinklagen (Amstelafzettingen I), die uit gelaagde klei en dunne veenbandjes of zandlensjes bestonden met ingespoelde houtresten, takjes of puntjes (afb. 23: S 17, S 18, S 63, S 72, S 73, S 74, S 82, S 86, S 87 en S 88). Aan de westzijde van het profiel vertoonden de rivierafzettingen sporen van doorworteling en rietbegroeiing die erop wezen dat er sprake was van een verlandde oeverzone met ondiep water (westelijk deel S 17 en S 18 in profiel 5A). Ook in de boringen kon, aan de hand van de aanwezigheid van rietveen en rietresten (S 88), een voormalige oeverfase worden onderscheiden (boring 6, 7, 8, 9 en 10, afb. 23 en bijlage 1). In al deze oudste natuurlijke Amstelafzettingen kwamen geen vondsten voor.

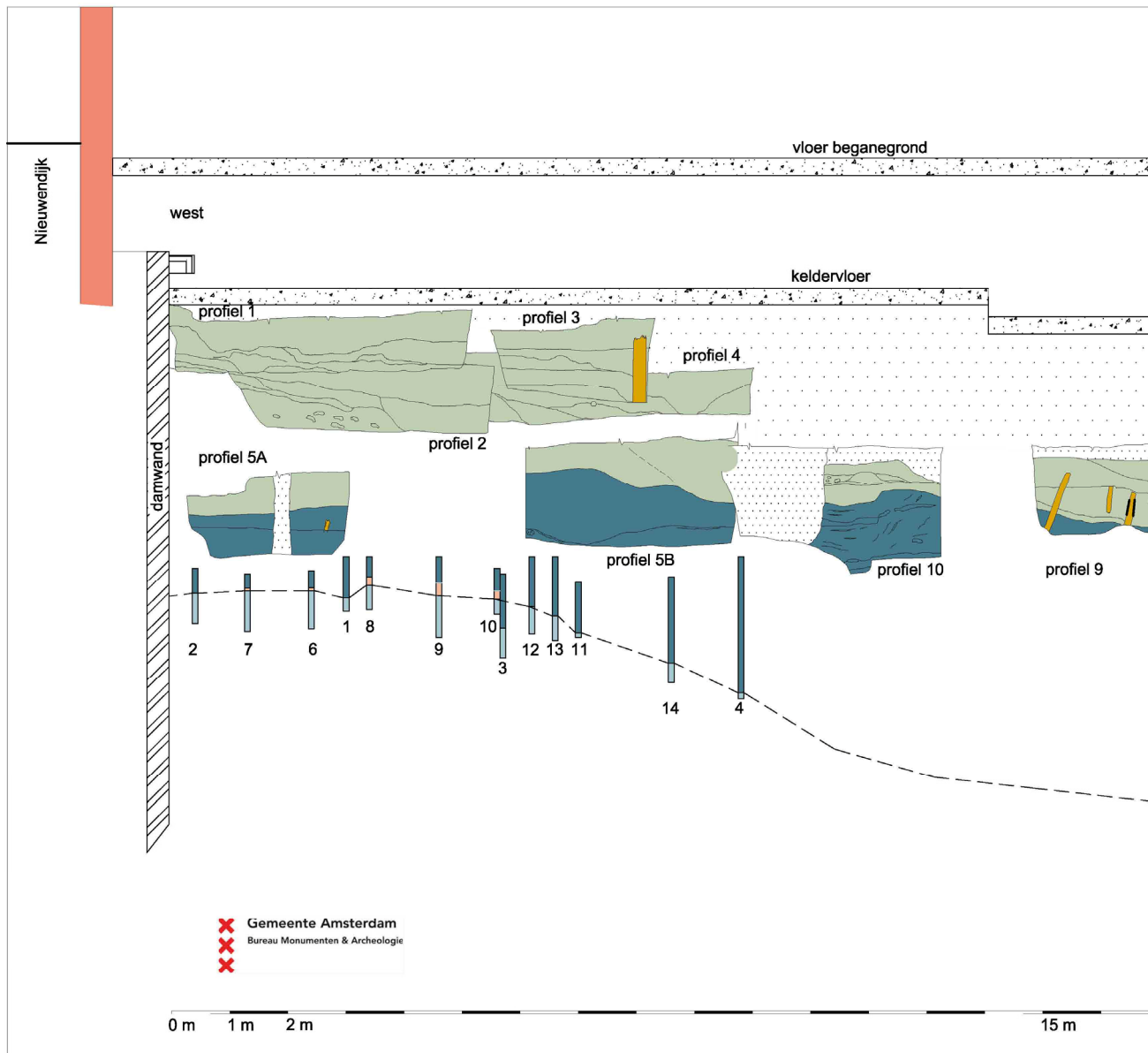
3.2.3 Damrak aanplempingen I, 1300-1400

De rivierbedding raakte niet alleen opgevuld door natuurlijke bodemvorming maar ook vanwege oeveruitbreidingen. Tussen circa 1300 en 1400 vonden opeenvolgende aanplempingen plaats, die, zoals het zich archeologisch laat aanzien, op verschillende manieren werden uitgevoerd. Ter hoogte van twee andere archeologische vindplaatsen midden aan het Damrak (C&A Damrak 69-79 in 1964 en Damrak 49 in 1972) was sprake van een duidelijk te onderscheiden homogene ophoging die in één keer was opgebracht (afb. 28a).

Dit was niet het geval in het plangebied DAM4 aan het zuidelijk uiteinde van het Damrak (voorbij Damrak 98). Het westelijk deel van het profiel toont dat de Amsteloever gaandeweg met verschillende materialen was opgehoogd. Er was hoofdzakelijk venige en zware klei gebruikt, al dan niet gelaagd met veenbrokken afgewisseld met veenzoden, zand en sintels. Sommige ophogingen bevatten stedelijk afval, zoals fragmenten baksteen of sintels (S 2 met DAM4-1 en DAM4-4, S 4 met DAM4-2, S 48 met DAM4-18) of ceramiëscherven en leerfragmenten (S 2 met DAM4-5: 1275-1300, DAM4-8: 1275-1400 en DAM4-12: 1275-1375, S 10 met DAM4-9: 1250-1400, S 11 met DAM4-10: 1300-1400, S 12 met DAM4-11: 1300-1400, S 13 met DAM4-6: 1300-1450, S 15 met DAM4-7: 1300-1400, S 38 met DAM4-16: 1350-1450, S 50 met DAM4-17: 1350-1400, S 77 met DAM4-25: 1275-1400, S 79 met DAM4-24: 1350-1400 en S 80 met DAM4-26: 1275-1400).

De vondsten gaven geen harde dateringen met uitsluitel over een chronologische fasering van de verschillende aanplempingslagen. Er moet worden volstaan met een globale datering tussen 1300 en 1400. Wel kon uit dunne gelaagde kleiafzettingen tussen de aanplempingen worden afgeleid dat de rivier van tijd tot tijd de oever weer blank zette en dat de landuitbreidingen dus gefaseerd zijn verlopen. De duidelijkste sporen van menselijk ingrijpen in de oeverzone waren zichtbaar in de profielen 9 en 11. Ter hoogte van de steil aflopende Amstelafzetting I (in profiel 11, over 1 m daling 5,22 - 5,82 m ÷ NAP) lag op de kleilaag (S 82) een zinkstuk van takken van els en wilg (S 81).²⁵ Op dit zinkstuk waren venige kleizoden (S 80) in een donkerbruin / lichtbruine schaakbordpatroon opgebracht. Deze lagen waren gescheiden door dunne rietmatten. Enkele meters westwaarts en hoger in het vlak stonden houten palen (S 64, S 65 en S 66, in profiel 9). Ter hoogte van paal S 66 was aan de andere zijde van de profielsleuf ook een soortgelijke paal. Ze maakten mogelijk deel uit van een beschoeiing in één van de aanlandingsfases. Achter paal S 66 bevond zich op de kleilaag een dunne laag venige klei met opvallend veel fijn baksteenpuin (S 62). Het uitstrooien van baksteenpuntjes was een manier om een vlak van klei, al dan kunstmatig of natuurlijk, beloopbaar te maken. Ook een dun schelpenlaagje tussen S2 en S 9 (profiel 2) kan als een tijdelijk loopvlak worden beschouwd.

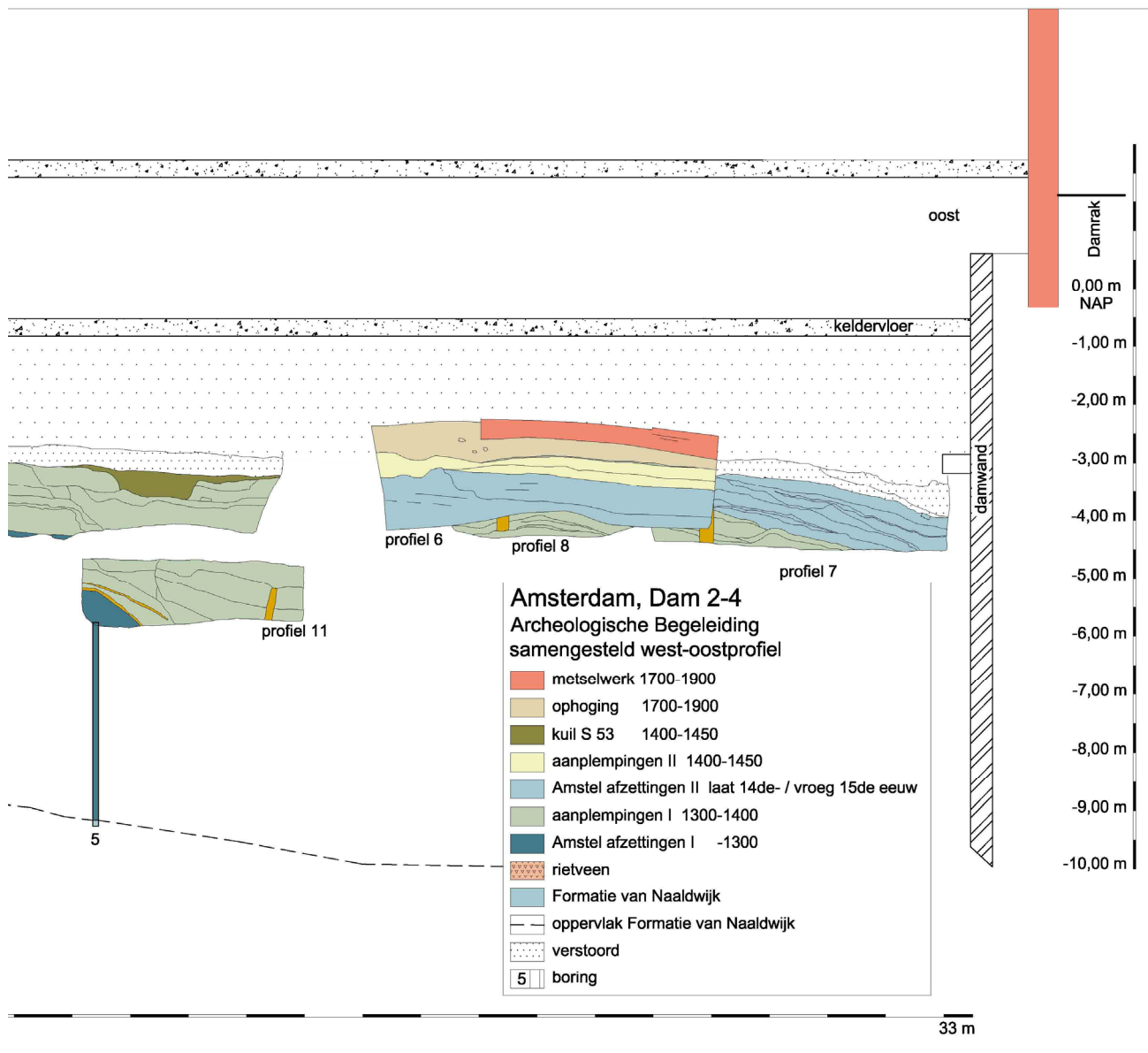
²⁵ Determinatie monster DAM4-23 door Hannie Ploegmakers, AWN.

23 Samengesteld noordprofiel waarin de profielen en boorstaten zijn gecombineerd. Daar waar profielen elkaar overlappen is het meest zuidelijk gelegen profiel (zie 8a) op de voorgrond geplaatst

3.2.4 Amstelafzettingen II, laat 14de eeuw- vroeg 15de eeuw

Het meest oostelijke deel van het profiel in de bouwput (ter hoogte van profiel 6 en 7) bevatte meerdere dunne laagjes die steil naar het oosten aflieden. Ze behoorden tot rivierafzettingen in het ondiepe water voor de oever en hadden zich gevormd op de aanvullingen waarmee de rivier tot circa 1400 was aangeplempt. De rivierafzettingen bestonden uit lagen van klei en veenbrokken (S 28, 30, 32, 34, 35, 37) afgewisseld door laagjes en lensjes van fijn zand (S 29, 31, 33, 36). Deze stratigrafie van rivier- en deels verspoelde sedimentafzettingen bevatte ook sporen van oeverbegroeiing en zand dat op momenten van laag water was ingestoven. Aangezien vondsten ontbreken is een harde datering moeilijk te geven: op basis van de stratigrafische opeenvolging wordt uitgegaan van een indicatieve datering van de late 14de eeuw en de vroege 15de eeuw.

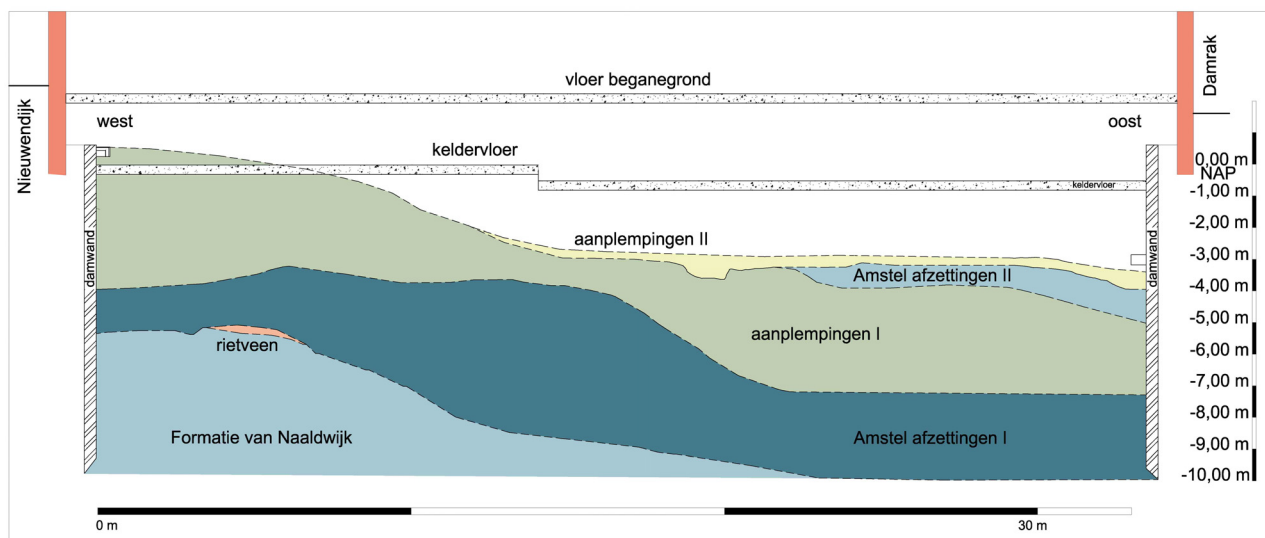
3.2.5 Damrak aanplemping II, 1400-1450

Uit sporen in het profiel wordt duidelijk dat de oever zich in de eerste helft van de 15de eeuw verder uitbreidde. In het onverstoord deel van de top van de profielen 6 en 7 zijn nog resten van grondaanplempingen uit die periode aanwezig (S 22, S 23, S 24 met DAM4-15: 1400-1450). In deze fase werd ook een depressie (kuil of greppel) in de voorgaande oeveruitbreidingen, zichtbaar bovenin profiel 9, opgevuld met weinig materiaal met wat afval, waaronder baksteenpuin, enkele ceramiekscherven, fragmenten van een leren schoen en een deel van een ijzeren kaarsenhouder (S 53 met DAM4-20: 1350-1450). In de late 15de of vroege 16de eeuw kunnen nog verdere aanplempingen hebben plaatsgevonden gecombineerd met eventuele eerste bebouwing, maar de sporen daarvan zijn door bouw- en sloopactiviteiten (o.a. S 20 en S 21) in de daaropvolgende eeuwen uitgewist. Op basis van historische bronnen kan 1526 als voltooiingsdatum voor deze reeks van oeveruitbreidingen worden aangehouden: in dat jaar kreeg het zuidelijk deel van de westelijke Damrakoever een vaste verharde kade (afb. 30).

3.2.6 (Sub)recente verstoringen

Met de aanleg van kelders in de 18de – 20ste eeuw was de bodem direct onder de gebouwen grondig verstoord. De kelders van de Incassobank uit 1933, ter hoogte van Dam 2 -2A, hadden extra dikke vloeren vanwege het gewicht van de bankkluizen. Door de omvang van de vloeren en de daarbij behorende fundering was de ondergrond ter hoogte van Dam 2A en 2B (het oostelijke deel van de bouwput) tot meer dan 4,5 m onder het maaiveld vergraven (tot 2,2 m ÷ NAP). In de westelijke helft van de put, ter hoogte van Dam 4, bleef de verstoring beperkt tot een diepte van 3 m onder het maaiveld (circa 0,50 m ÷ NAP). Bij de recente bouw- en graafwerkzaamheden zijn de (mogelijk reeds verstoorde) bovenzijde van de profielen 7 (S 27 en S 84) en 9 (S 52) en de westelijke helft van profiel 10 (S 75) deels vergraven.

Toch waren direct onder de subrecente verstoringen nog enkele archeologische restanten bewaard gebleven. Ze dateerden uit de 18de eeuw, een periode waarin de percelen aan de kade verder zijn bebouwd. De sporen bestonden uit de bodem van een omvangrijke waterkelder in de noordoosthoek van de werkput (S 85, niet zichtbaar in een profiel), een fragment muurwerk van gele en rode baksteen die met trscement waren gemetseld (S 20, in profiel 6) op een onderliggend pakket grijs zand (S 21), dat waarschijnlijk als werkvloer bij de toenmalige 18de-eeuwse bouwwerkzaamheden heeft gediend, en enkele (hei)palen (S 19, S 43 en S 83).

24 Schematisch profiel van het verloop van de uitgesleten rivierbedding met de Amstelafzettingen I en II en de aanplempingen I en II ter hoogte van vindplaats DAM4

3.3 Vondsten

Tijdens de documentatie van de profielen zijn *in situ* vondsten uit de verschillende sporen verzameld. Deze bestonden vooral uit ceramiëscherven en enkele fragmenten bouwceramië, leer en metaal. Een tweede reeks vondsten is geborgen uit de ontgraven grond die voorafgaand aan transport ter plekke deels is doorzocht. Bij verwerking van de vondsten is de ceramië uitgesplitst naar materiaalcategorie en per vondstnummer is het MAE (Minimaal Aantal Exemplaren) geteld. Eén (archeologisch) compleet object is opgenomen in de Deventer Systeem Catalogus (bijlage 4).²⁶

²⁶ Dit classificatiesysteem voor Laat- en Post Middeleeuws Aardewerk en Glas is een standaard beschrijving van aardewerk en glas naar materiaalsoort, specifiek model en vorm (Clevis, Kottman 1989).

3.3.1 Vondsten uit de profielen

De in de profiellagen aangetroffen ceramiek (58 scherven, 26 % van totale hoeveelheid verzamelde ceramiek) was divers, sterk gefragmenteerd en te dateren tussen 1250 en 1500 met de nadruk op de periode 1300-1450. Naast kogelpot (1x), protosteengoed (1x) en steengoed (25x) bestonden de vondsten uit rood- (21x) wit- (5x) en grijsbakkend aardewerk (4x).²⁷ Slechts van drie steengoedscherven was met zekerheid het objecttype te achterhalen: het ging om de drinkschaaltjes s1-dri-2 (DAM4-20#02) en s1-dri-3 (DAM4-6#01 en DAM4-9#01).²⁸

Van de scherven roodbakkend aardewerk uit de aanplempingen is de kleisoort geanalyseerd. De aanleiding hiervoor was het kleisoortonderzoek dat in de jaren 1980 door R. van Wageningen was uitgevoerd op pottenbakkersafval uit 1350-1400 van de archeologische vindplaats Prins Hendrikkade.²⁹ Dit wees uit dat de producten van deze Amsterdamse pottenbakker(s) waren vervaardigd uit kwalitatief hoogwaardige fluviatiele klei die was aangevoerd vanuit de regio rond Bergen op Zoom.³⁰ Onder de roodbakkende scherven (14 stuks) uit de aanplempingen in het Damrak waren acht objecten van klei uit de regio Bergen op Zoom (57 %), vier van klei uit de regio Utrecht (28,5 %) en twee van klei uit de regio Haarlem (14,5 %) (afb. 25).³¹ Het aardewerk van klei uit de regio's rond Utrecht en Haarlem was geïmporteerd, maar uitgaande van de gegevens van de Prins Hendrikkade vindplaats waren de voorwerpen van klei uit de regio Bergen op Zoom waarschijnlijk juist Amsterdamse producten.

vondstnr	spoor	Bergen op Zoom	Utrecht	Haarlem	datering
DAM4-8-1	2	bakpan			1275-1325
DAM4-9-1	10		bakpan		1275-1325
DAM4-9-2	10	bakje			1275-1325
DAM4-12-1	2		bakpan		1275-1325
DAM4-14-1	16	bakpan			1275-1325
DAM4-14#04	16	bakje			1275-1325
DAM4-14#06	16			grape	1275-1325
DAM4-15#01	24	bakpan			1400-1450
DAM4-15#02	24		grape		1400-1450
DAM4-16#01	38	grape			1350-1450
DAM4-16#02	38	grape			1350-1450
DAM4-20#3	53	grape			1350-1400
DAM4-25#02	77			grape	1275-1325
DAM4-26#03	80		bakje		1275-1325

25 Overzicht herkomst kleisoort van scherven van roodbakkend aardewerk (1275-1450) uit de profielen

De kuil- of greppelvulling (S 53, 1400-1450) in profiel 9 bevatte een fragment van een steengoed drinkschaaltje uit Siegburg (DAM4-20#02, S1-dri-2, 1375-1450) en het bovenwerk van een leren schoen van 24 cm lengte uit de tweede helft van de 14de eeuw (DAM4-20-2). Een identiek exemplaar is bekend van een andere archeologische

²⁷ In de verstoorde toplaag van profiel 1 werd een fragment van een 18de-eeuwse pijpensteel gevonden (DAM4-3#01), deze vondst wordt hier verder buiten beschouwing gelaten.

²⁸ Typen gebaseerd op Deventersysteem.

²⁹ Vindplaats PH, 1988.

³⁰ Gawronski & Jayasena 2011, 26-27.

³¹ De kleisoort analyse van de scherven DAM4 is uitgevoerd door A.C. Lagerweij, 2011.

vindplaats in Amsterdam.³² De derde vondst uit deze vulling was een bijzonder soort smeedijzeren kaarsenhouder (DAM4-20-1, afb. 26). In tegenstelling tot de gangbare types, die bovenop een scherpe middenpin hadden waarop een kaars werd gestoken of een bakje of ronde houder hadden voor de kaars, werd bij deze kaarshouder de kaars vastgeklemd tussen vier buigbare 3 cm hoge rechtopstaande metalen stroken bovenop de schacht.³³ Het andere uiteinde van de 14,5 cm lange schacht was verzwaaard met lood en halverwege de schacht zat aan weerszijden een holte in het ijzer. Deze holte kon dienen als scharnier- of kantelpunt voor een vorm van cardanische ophanging waarbij de verticale houder in een gevorkte steel kon worden geklemd. Het lood aan de onderzijde van de schacht zorgde er dan voor dat de houder met de kaars rechtop bleef staan. Daarom was dit een handige kaarsenhouder om met een brandende kaars rond te lopen of om hoger hangende kaarsen zoals in een kroonluchter mee aan te steken.

26 De smeedijzeren kaarsenhouder (DAM4-20-1) met loden verzwaring en ingeslagen kantelpunt uit de kuil- of greppelvulling (S 53) in profiel 9

Vondsten in de categorie bouwceramiek bestonden uit enkele fragmenten kloostermoppen (DAM4-1#01, profiel 1 en DAM4-14#01, profiel 4), een baksteen (DAM4-18#01, profiel 8) en een plavuis (DAM4-26#01, profiel 11). Andere vondsten waren een geelkoperen ringetje met een diameter van 10 mm (DAM4-7#02, profiel 3) en een 6 cm lange gesmede spijker (DAM4-14#05, profiel 5).

3.3.2 Vondsten uit de stort

De meeste vondsten uit de stortgrond bestonden uit ceramiek (161 scherven, 74% van totale hoeveelheid verzamelde ceramiek). Het ging vooral om steengoed (77x) en roodbakkerd aardewerk (53x). Het oudst waren de scherven proto-steengoed (2x) en kogelpot (21x) en het meest recent de scherven van witbakkerd aardewerk (2x, 1550-1650) en een Franse faïence zalf- of crèmepot (DAM4-13-1, fr-zal-1, 1850-1900).

Onder de stortvondsten waren ook een fragment van een kloostermop met een dierenpootafdruk (waarschijnlijk van een hond) (DAM4-22-3) en een bewerkt bot (DAM4-22-1), met slijtage sporen, dat was gebruikt als glijder voor een slee (glis) (afb. 27).³⁴ De 26 cm lange glis was vervaardigd uit een paardenbot dat overlangs was gekliefd en aan de beide bredere uiteinden doorboord was met een gat. Hierdoor werd het touw of de pees gevoerd waarmee de glijder onder de slee werd bevestigd en dat in de lengte onderlangs door de natuurlijke holte van het bot liep. De slee rustte op de dunne randen van het bot wat de glij-kwaliteit ten goede kwam. Paardenbotten werden veel toegepast glissen van te maken omdat ze langer waren dan die van runderen. Daarbij waren ze ook sterker en slijtvaster, aangezien paarden niet voor de slacht waren bestemd en konden doorgroeien. Glissen waren eenvoudig te maken en geen gespecialiseerde ambachtelijke producten: ze komen daarom in veel uitvoeringen voor.³⁵

³² De schoen is van het type NDK-588 (vindplaats Nieuwendijk 1979), datering 1350-1400.

³³ Twee kandelaars met een soortgelijk klemsysteem staan afgebeeld in Janssen en Thelen, 2007, 207.

³⁴ Metapodia van een paard, determinatie G. Graas, 2010.

³⁵ In Amsterdam zijn in totaal 17 archeologische vondsten van glissen bekend (november 2011): tien van paardenbot, 6 van runderbot en 1 van het bot van een edelhert (Rijkelijkhuizen 2004, 124-130).

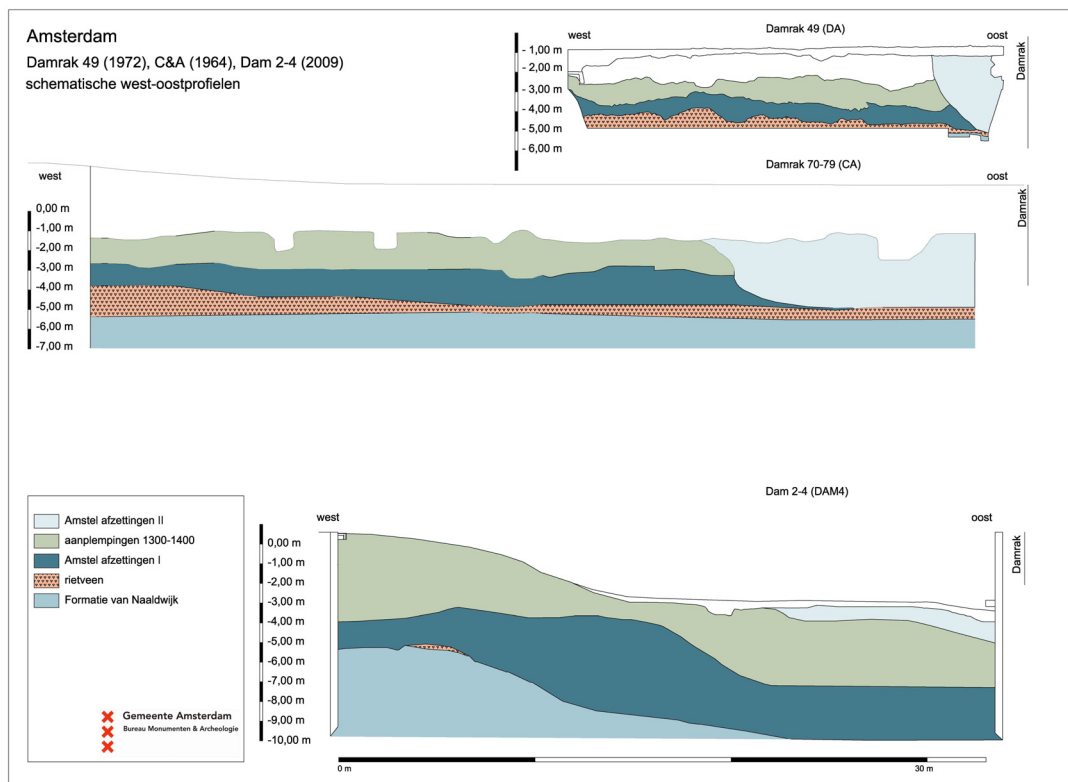
27 Boven en onderzijde van de glis van een bot uit een paardenbeen (metapodiua) (DAM4-22-1) en het fragment kloostermop met een dierlijke pootafdruk (hond?) (DAM4-22-3), afkomstig uit de stort

4 Conclusie

Na de aanleg van de dam in de Amstel ontstond in de riviermonding bij het IJ, het Damrak, vanaf het midden van de 13de eeuw de haven van Amsterdam. Op basis van historische bronnen staat vast dat het stadsbestuur voor 1333 had besloten om de westoever van het noordelijk deel van het Damrak tussen het IJ en de Zoutsteeg met aanplantingen uit te breiden en van een kade te voorzien. Het zuidelijk deel van het Damrak, tussen Zoutsteeg en Dam, zou pas veel later een bredere kade krijgen. Na de uitvoering van de kadewerken hier in 1526 was er één doorlopende kade vanaf het IJ naar de Dam. Kort daarop werden ook de huizen aan de westzijde van het Damrak op één (rooi)lijn gezet (afb. 30).

Archeologisch onderzoek in 1964 en 1970 (vindplaatsen CA en DA) wees uit dat de natuurlijke oeverzone in het noordelijk deel van het Damrak uit een redelijk vlakke onderlaag van rietveen bestond met daarop een pakket van kleiachtige rivierafzettingen. Hier was in de 14de eeuw in één keer een homogene ophoging van klei- en veenzoden opgebracht (afb. 28 a en b).

Bij het archeologisch onderzoek in 2009 kwam een afwijkend beeld van de rivierbedding en de aanplantingen aan de zuidwest zijde van het Damrak naar voren. In de bouwput ter hoogte van Dam 2-4 zijn profielen gedocumenteerd vanaf 2,5 m onder straatniveau (0,50 m ÷ NAP, zijnde de onderkant van kelderruimten uit 1866 en 1933), tot in de natuurlijke ondergrond op 4,5 m ÷ NAP. Uit de profielen in combinatie met boringen

28a-c Schematische profielen vindplaatsen DA, CA en DAM4 langs het Damrak tonen de rivierbedding met Amstelafzettingen op het rietveen en de 14de-eeuwse aanplantingen. Ter hoogte van DAM4 is de bedding diep en steil uitgesleten waarbij het rietveen grotendeels is weggespoeld

bleek dat de rivierbedding hier juist diep was uitgesleten en dat het oorspronkelijke rietveen bijna volledig was weggesleten. Verder was bij de landwinning in dit zuidwestelijke deel van het Damrak zeer divers ophogingsmateriaal toegepast, bestaande uit venige en zware klei, al dan niet afgewisseld met veenbrokken en zand. Sporadisch was er stedelijk afval, zoals sintels, fragmenten bouwpuin, aardewerk en leer in de ophogingen verwerkt. Op één locatie was de aanplemping gestructureerd uitgevoerd met gebruik van een zinkstuk uit rijshout en rietmatten. De vondsten in de opeenvolgende aanplempingslagen wezen op een geleidelijk proces tussen ca. 1300 en 1400. Een extra aanwijzing dat de aanplempingen in dit deel van de westelijke Damrakoever geleidelijker verliepen dan de ophogingen langs het noordelijke Damrak waren de dunne klei- en zandlaagjes tussen de ophogingen die de Amstel tussentijds heeft kunnen afzetten. Deze duiden erop dat dit deel van de oever of het voorland nog regelmatig onder water stond. Ook de aanwezigheid van twee dunne loopvlakjes in de vorm van een laagje schelpengruis en een laag met baksteenpuntjes tussen de aanplempingspakketten wijst in die richting.

29 Reconstructie van de aanplempingen tussen Nieuwendijk en Damrak in het Damrak. In groen de oeveruitbreiding van 1300-1400 op basis van de opgravingen Damrak 49 (DA), Damrak 70-79 (CA) en Dam 2-4 (DAM4). In geel de verdere uitbreidingen tot 1526, gebaseerd op de kadefijn van de kaart van Anthonisz uit 1544 (afb. 30), met de na 1526 vastgestelde rooilijn van de bebouwing (groene lijn)

In het oostelijk deel van de bouwput waren nog sporen van verdere oeveruitbreidingen tussen 1400 en 1450 aanwezig. Naar alle waarschijnlijkheid zette de landwinning zich door tot 1526, toen de verharde vaste kade langs het zuidelijke deel van de westelijke Damrak oever werd aangelegd. Archeologisch zijn van deze aanplempingen en de mogelijke daarop volgende eerste bebouwing uit de late 15de of vroege 16de eeuw geen aanwijzingen gedocumenteerd. Deze sporen zijn uitgewist door latere bouwactiviteiten en de aanleg van verschillende (water)kelders vanaf de 18de eeuw.

30 Het Damrak vanaf het IJ tot aan de Dam in 1544, uitsnede van stadsplattegrond van Cornelis Anthonisz (SAA)

5 Literatuur

- Baart, J.M. e.a., *Opgravingen in Amsterdam. Twintig jaar stadskernonderzoek*, Amsterdam 1977.
- Breen, J.C., 'Topografische geschiedenis van den Dam te Amsterdam', *Amstelodamum* 7 (1909), 99-196.
- Clevis, H. & J. Kottman, *Weggegooid en teruggevonden. Aardewerk en glas uit Deventer vondstcomplexen 1375-1750*. Deventer 1989.
- Gawronski, J. (ed.), *Amsterdam Ceramics. A city's history and an archaeological ceramics catalogue 1175-2011*. Amsterdam 2012.
- Gawronski, J., R. Jayasena, *Wonen achter de Oudezijds Voorburgwal. Archeologische opgraving Oudezijds Armsteeg, Amsterdam (2008)*. (BMA AAR 60) Amsterdam 2011.
- Iterson, P.D.J. van en P.H.J. van der Laan, *Resoluties van de vroedschap van Amsterdam 1490-1550*. Amsterdam 1986.
- Janssen, H.L. en A.A.J. Thelen (red.), *Tekens van leven. Opgravingen en vondsten in het Tolbrugkwartier in 's Hertogenbosch*, Utrecht, 2007.
- Kruisbrink, M. en H. Schoch, *Beschrijving Dam 2-2A*, BMA Amsterdams Monumenten Informatie Systeem AMIS, 2008.
- Kruisbrink M. en M. Statema, *Beschrijving van Dam 2B*, BMA Amsterdams Monumenten Informatie Systeem AMIS, 2008.
- Kruisbrink M. en M. Statema, *Beschrijving van Dam 4*, BMA Amsterdams Monumenten Informatie Systeem AMIS, 2008.
- Oldewelt, W.F.H., 'Ligging en uitgestrektheid van het grafelijk grondbezit langs den Nieuwendijk', *Amstelodamum* 29 (1932), 9-21.
- Regteren Altena, H.H. van, 'Opgravingen aan het Damrak te Amsterdam' in: *Jaarverslagen Koninklijk Oudheidkundig Genootschap 1963-65 (1966)*, 51-84.
- Regteren Altena, H.H. van, *Amsterdam in de put. Opgravingen rond het Damrak*. Tentoonstellingscatalogus Amsterdams Historisch Museum, Amsterdam 1976.
- Rijkelijhuizen, M. *Dierlijke materialen in Amsterdam. Gebruiksvoorwerpen van dierlijke materialen uit de 12^e tot 20^e eeuw uit opgravingen in Amsterdam en het gebruik van dierlijke materialen als grondstof in Amsterdam*. Masterscriptie, Universiteit van Amsterdam, Faculteit Geesteswetenschappen, Amsterdams Archeologisch Centrum (AAC), Amsterdam 2004.
- Speet, B., 'Een kleine nederzetting in het veen', in: M. Carasso-Kok (red.), *Geschiedenis van Amsterdam I*. Amsterdam 2004a, 21-61.
- Speet, B., 'Verstening, verdichting en vergroting', in: M. Carasso-Kok (red.), *Geschiedenis van Amsterdam I*. Amsterdam 2004b, 75-106.
- Veerkamp, J.A.G., *Mammoeten in Amsterdam. Een inventarisatie van archeologische aandachtspunten bij de aanleg van de Noord/Zuid Metrolijn, trajectdeel Stationsplein – Damrak*. Afdeling Archeologie – dienst Amsterdam Beheer, Amsterdam 1997.

Bijlage 1 Boringen

Boring 1 (0,95 m)

4,46 m ÷ tot 5,08 m ÷ NAP
5,08 m ÷ tot 5,18 m ÷ NAP
5,18 m ÷ tot 5,41 m ÷ NAP
5,41 m ÷ NAP

venige klei, donkerbruin, losse structuur (S 86)
slappe klei, donkergrijs/zwart (S 89)
lichtgrijze slappe klei, steriel (S 90)
einde boring

Boring 2 (0,96 m)

4,66 m ÷ tot 5,00 m ÷ NAP
5,00 m ÷ tot 5,10 m ÷ NAP
5,10 m ÷ tot 5,62 m ÷ NAP
5,62 m ÷ NAP

venige klei, donkerbruin, losse structuur (S 86)
slappe klei, donkergrijs/zwart (S 89)
lichtgrijze slappe klei, steriel (S 90)
einde boring

Boring 3 (1,45 m)

4,76 m ÷ tot 5,48 m ÷ NAP

5,48 m ÷ tot 5,70 m ÷ NAP
5,70 m ÷ tot 6,21 m ÷ NAP
6,21 m ÷ NAP

afwisseling bruin/grijze compacte venige klei (S 87)
bruine venige klei, losse structuur (S 86)
lichtgrijze klei, sterk zandig (S 90)
einde boring

Boring 4 (2,46 m)

4,41 m ÷ tot 6,77 m ÷ NAP
6,77 m ÷ tot 6,87 m ÷ NAP
6,87 m ÷ NAP

harde compacte bruin/grijze klei (S 87)
lichtgrijze klei (S 90)
einde boring

Boring 5 (3,5 m)

5,56 m ÷ tot 6,76 m ÷ NAP
6,76 m ÷ tot 8,21 m ÷ NAP
8,21 m ÷ tot 8,76 m ÷ NAP
8,76 m ÷ tot 8,96 m ÷ NAP
8,96 m ÷ tot 9,06 m ÷ NAP
9,06 m ÷ NAP

gelaagde bruin/grijze compacte venige klei (S 87)
venige klei, vezelige structuur (S 86)
gelaagde compacte venige klei (S 87)
bruin/grijze venige klei, vezelig (S 86)
zachte grijze klei met spoelvlakken (S 90)
einde boring

Boring 6 (1,00 m)

4,71 m ÷ tot 5,06 m ÷ NAP

5,06 m ÷ tot 5,71 m ÷ NAP

5,71 m ÷ NAP

donkerbruin venige klei, losse structuur (S 86),
onderin rietresten (S 88)
zandige grijze klei (S 90), toplaag (S 89) met
zwarte vlekjes
einde boring

Boring 7 (1,00 m)

4,76 m ÷ tot 5,06 m ÷ NAP

5,06 m ÷ tot 5,76 m ÷ NAP
5,76 m ÷ NAP

donkerbruin venige klei, losse structuur (S 86),
onderin rietresten (S 88)
grijze zware klei (S 90), toplaag donkergrijs (S 89)
einde boring

Boring 8 (0,92 m)

4,46 m ÷ tot 4,81 m ÷ NAP
 4,81 m ÷ tot 4,96 m ÷ NAP
 4,96 m ÷ tot 5,02 m ÷ NAP
 5,02 m ÷ tot 5,38 m ÷ NAP
 5,38 m ÷ NAP

donkerbruin venige klei, losse structuur (S 86)
 lichtbruin rietveen (S 88)
 donker grijs/bruine klei (S 89)
 zware grijze klei (S 90)
 einde boring

Boring 9 (1,20 m)

4,46 m ÷ tot 4,92 m ÷ NAP
 4,92 m ÷ tot 5,06 m ÷ NAP
 5,06 m ÷ tot 5,14 m ÷ NAP
 5,14 m ÷ tot 5,66 m ÷ NAP
 5,66 m ÷ NAP

bruine venige compacte klei (S 87)
 bruin rietveen (S 88)
 donkergrijs/ zwarte klei met riet (S 89)
 zware grijze klei met spoelvlekken (S 90)
 einde boring

Boring 10 (0,80 m)

4,66 m ÷ tot 5,06 m ÷ NAP
 5,06 m ÷ tot 5,14 m ÷ NAP
 5,14 m ÷ tot 5,20 m ÷ NAP
 5,20 m ÷ tot 5,46 m ÷ NAP
 5,46 m ÷ NAP

donkerbruine venige compacte klei (S 87)
 lichtbruin rietveen (S 88)
 donkergrijs/ zwarte klei met riet (S 89)
 zware grijze klei (S 90)
 einde boring

Boring 11 (1,05 m)

4,91 m ÷ tot 5,78 m ÷ NAP
 5,78 m ÷ tot 5,96 m ÷ NAP
 5,96 m ÷ NAP

harde compacte donker bruine klei (S 87)
 grijze klei (scherpe cesuur) (S 90)
 einde boring

Boring 12 (1,34 m)

4,46 m ÷ tot 5,04 m ÷ NAP
 5,04 m ÷ tot 5,28 m ÷ NAP
 5,28 m ÷ tot 5,33 m ÷ NAP
 5,33 m ÷ tot 5,80 m ÷ NAP
 5,80 m ÷ NAP

bruine venige compacte klei (S 87)
 rul veen met rietresten (S 88)
 donkergrijs/zwarte kleilaag (S 89)
 harde grijze klei, sterk zandig (S 90)
 einde boring

Boring 13 (1,45 m)

4,46 m ÷ tot 5,46 m ÷ NAP

 5,46 m ÷ tot 5,49 m ÷ NAP
 5,49 m ÷ tot 5,91 m ÷ NAP
 5,91 m ÷ NAP

afwisselend donker/ lichtbruin compacte klei (S 87)
 donkergrijs/zwarte klei (S 89)
 grijze klei, sterk zandig (S 90)
 einde boring

Boring 14 (1,83 m)

4,81 m ÷ tot 5,86 m ÷ NAP

 5,86 m ÷ tot 6,06 m ÷ NAP
 structuur (S 86)
 6,06 m ÷ tot 6,30 m ÷ NAP
 6,30 m ÷ tot 6,64 m ÷ NAP
 6,64 m ÷ NAP

afwisselend donker/ lichtbruin compacte klei (S 87)
 licht en donkerbruin gelaagd kleilig veen, losse
 harde grijs/bruine compacte klei (S 87)
 grijze klei, naar onderen sterk zandig (S 90)
 einde boring

Bijlage 2 Sporen

s	NAP	NAP onder	beschrijving	interpretatie	vondstnr	datering
1	0,28 m +	1,19 m +	bruin, grijze klei en veenbrokken, iets puin, rulle structuur, ligt op S 2, verrommeld (= S 13 profiel 3), in profiel 1, recent verstoord	Damrak aanplemping I (of II?)	DAM4-3	1300-1400
2	0,70 m +	2,17 m +	bruin grijs lokaal gelaagde klei, onder S 1 en op S 5, in profielen 1, 2, 3 en 4	Damrak aanplemping I	DAM4-1 DAM4-4 DAM4-5 DAM4-8 DAM4-12	1300-1400
3	0,90 m +	1,35 m +	bruin grijze klei, lokaal gelaagd met brokjes veen en klei, onder S 1 en op S 4, in profiel 1	Damrak aanplemping I		1300-1400
4	1,15 m +	1,35 m +	rulle laag blauw zwarte sintels, onder S 3 en op S 2, in profiel 1	Damrak aanplemping I	DAM4-2	1300-1400
5	1,15 m +	1,82 m +	grijs bruine klei met vaste structuur, onder S 2 en op S 6, in profiel 1 en 2	Damrak aanplemping I		1300-1400
6	1,29 m +	2,07 m +	donker bruine venige klei band, onder S 5 en op S 8, in profiel 1 en 2	Damrak aanplemping I		1300-1400
7	1,55 m +	2,17 m +	zware grijze klei met zandlensjes, onder S 2 en op S 6, in profiel 2	Damrak aanplemping I		1300-1400
8	1,75 m +	2,55 m +	zware grijs bruine klei met daarin duidelijk te onderscheiden veenzoden/brokken, onder S 6, in profiel 2	Damrak aanplemping I		1300-1400
9	1,83 m +	2,55 m +	zware grijs bruine klei, onder S 2, doorsnijdt S 7 en S 8, in profiel 2 en 4	Damrak aanplemping I		1300-1400
10	1,70 m +	2,05 m +	grijs bruine kleibrokken, iets groenig, onder S 2, in profiel 3 en 4	Damrak aanplemping I	DAM4-9	1300-1400
11	1,97 m +	2,27 m +	donkergrijze homogene klei met houtresten, onder S 10 en op S 12, in profiel 4	Damrak aanplemping I	DAM4-10	1300-1400
12	1,91 m +	2,37 m +	donker grijs donker bruin gelaagde klei met iets puin, onder S 11 en op S 9, in profiel 4 en 5	Damrak aanplemping I	DAM4-11	1300-1400
13	0,55 m +	1,10 m +	bruin grijs kleilig zand, rul op S 14, verrommeld (= S 1 profiel 1), in profiel 3, recent verstoord	Damrak aanplemping I (of II?)	DAM4-6	1300-1400
14	1,10 m +	1,55 m +	grijs bruine zware kleibrokken, onder S 13 en op S 15, in profiel 3	Damrak aanplemping I		1300-1400
15	1,17 m +	1,40 m +	donker bruine, grijze klei, onder S 14 en op S 2, in profiel 3	Damrak aanplemping I	DAM4-7	1300-1400
16	2,59 m +	3,97 m +	blauwgrijze klei = S 12, op S 17, in profielen 5A en 5B	Damrak aanplemping I	DAM4-14	1300-1400
17	3,13 m +	4,45 m +	bruin, venige gevlekte klei met aan westzijde takjes en rietresten, onder S 16 en op S 18, in profiel 5A en 5B	Amstel afzetting I		tot 1300
18	4,07 m +	4,69 m +	grijs/bruin gelaagde zware klei met zwarte vlekjes en zandlensjes op de toplaag, aan westzijde rietresten, onder S 17, bevat S 19, in profiel 5A en 5B (= S 72 profiel 10 ?)	Amstel afzetting I		tot 1300
19	4,02 m +	4,19 m +	fragment paaltje in S 17 en S 18 ø 7 cm, in profiel 5	paal		1300-1400
20	2,24 m +	2,96 m +	metselwerk, trasgemetseld, gele en rode baksteen, op S 21, in profiel 6	fundering		1700-1900
21	2,28 m +	3,12 m +	grijs zand en puin, onder S 20 en op S 22, in profiel 6	ophoging		1700-1900
22	2,90 m +	3,00 m +	dun laagje roodbruin zandige klei (verbrand?), onder S 21 en op S 23, in profiel 6	aanplemping Damrak II		1400-1450
23	2,92 m +	3,32 m +	grijs zand en grijze klei met veenbrokken, onder S 22 en op S 24, in profiel 6	aanplemping Damrak II		1400-1450
24	3,02 m +	3,50 m +	donkerbruin grijs zand, onder S 23 en op S 25, in profiel 6	aanplemping Damrak II	DAM4-15	1400-1450
25	3,12 m +	3,96 m +	donkerbruin en grijs gelaagde en iets gevlekte klei met zand, onder S 24 en op S 26, in profiel 6	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
26	3,10 m +	4,18 m +	grijsbruine klei, gelaagd, onder S 25, in profiel 6	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
27	2,80 m +	3,96 m +	grijsbruin zand, naar westen toe verrommeld, onder S 84 en op S 28, in profiel 7, recent verstoord	verstoord		

28	3,20 m ±	4,16 m ±	bruin grijze klei met zwarte spikkels, onder S 27 en op S 29 en S 30, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
29	3,94 m ±	4,00 m ±	dun laagje lichtgrijs zand, onder S 28 en op S 30, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
30	3,26 m ±	4,26 m ±	bruin veen en grijze klei, iets zandig, onder S 28/29 en op S 31, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
31	3,56 m ±	3,26 m ±	lichtgrijs zand, onder S 30 en op S 31, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
32	3,56 m ±	4,50 m ±	donkerbruin veen en grijze klei, onder S 31 en op S 33, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
33	3,26 m ±	4,50 m ±	licht grijs zand, onder S 32 en op S 34, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
34	3,46 m ±	4,50 m ±	grijsbruine en bruine kleibrokken, onder S 33 en op S 35, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
35	3,76 m ±	4,16 m ±	donkerbruin veen, onder S 34 en op S 36, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
36	3,76 m ±	4,20 m ±	geel zand, onder S 35 en op S 37, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
37	3,76 m ±	4,50 M ±	grijze compacte klei, onder S 34 en op S 36, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
38	4,14 m ±	4,50 m ±	donkerbruin veen, onder S 37 en op S 39, in profiel 7	Damrak aanplemping I	DAM4-16	1300-1400
39	4,04 m ±	4,50 m ±	grijs bruine klei, onder S 38 (= S 49 profiel 8), in profiel 7	Damrak aanplemping I		1300-1400
40	3,62 m ±	4,30 m ±	bruine klei, onder S 41 en op S 38 (= S 47 profiel 8), in profiel 7	Damrak aanplemping I		1300-1400
41	3,60 m ±	4,10 m ±	bruin veen, onder S 37 en op S 40, in profiel 7	Damrak aanplemping I		1300-1400
42	4,04 m ±	4,40 m ±	bruine klei, iets zandig, onder S 40 en op S 39 (= S 48 profiel 8), in profiel 7	Damrak aanplemping I		1300-1400
43	3,26 m ±	4,40 m ±	houten paal, in profiel 7	heipaal keldervloer		1800-1900
44	3,26 m ±	3,76 m ±	verrommelde zone met donkerbruin/grijs zand en klei, onder S 28 en op S 41, in profiel 7	Amstel afzetting II		Laat 14 ^{de} -vroeg 15 ^{de} eeuw
45	2,69 m ±	3,53 m ±	donkerbruin, grijze klei, met zand, verrommeld, op S 46, in profiel 8	Damrak aanplemping I		1300-1400
46	2,60 m ±	3,81 m ±	blauwgrijze zware klei, onder S 45 en op S 47, in profiel 8	Damrak aanplemping I		1300-1400
47	2,79 m ±	3,99 m ±	bruine venige klei, onder S 46 en op S 48 (= S 40 profiel 7), in profiel 8	Damrak aanplemping I		1300-1400
48	3,40 m ±	3,99 m ±	donkerbruin en grijze veenresten met leerresten en baksteenpuin, onder S 47 en op S 49 (= S 42 profiel 7), in profiel 8	Damrak aanplemping I	DAM4-18	1300-1400
49	3,51 m ±	4,25 m ±	zware grijze klei, onder S 48 en op S 50 (= S 39 profiel 7), in profiel 8	Damrak aanplemping I		1300-1400
50	3,91 m ±	4,27 m ±	donkerbruine grijs veenbrokken met grijze klei en vezels, onder S 49 en op S 51, in profiel 8	Damrak aanplemping I	DAM4-17	1300-1400
51	4,11 m ±	4,29 m ±	steriele grijs bruine compacte klei, onder S 50, in profiel 8	Damrak aanplemping I		1300-1400
52	2,68 m ±	3,21 m ±	donkerbruin, grijs zand, verrommeld, op S 53, in profiel 9	verstoord		
53	3,04 m ±	3,66 m ±	venige vulling met donkerbruine klei en baksteenpuin, onder S 52 en op S 54, in profiel 9	Damrak aanplemping II kuil of greppel	DAM4-20	tot (1526)
54	3,00 m ±	3,54 m ±	zware grijze klei, onder S 52 en op S 57, in profiel 9	Damrak aanplemping I		1300-1400
55	3,30 m ±	3,72 m ±	bruin, grijs gevlekt klei, onder S 56 en op S 57, in profiel 9	Damrak aanplemping I		1300-1400
56	3,26 m ±	3,54 m ±	grijs zand, onder S 53 en op S 55, in profiel 9	Damrak aanplemping I		1300-1400
57	3,48 m ±	3,80 m ±	lichtgrijs zand, onder S 55 en op S 58, in profiel 9	Damrak aanplemping I		1300-1400
58	3,44 m ±	4,24 m ±	grijs bruine klei, onder S 57, in profiel 9	Damrak aanplemping I		1300-1400
59	2,96 m ±	3,66 m ±	donkergrijze / lichtgrijs zand, onder S 52 en op S 60, in profiel 9	Damrak aanplemping I		1300-1400
60	2,96 m ±	3,66 m ±	bruin venige gevlekte klei, onder S 59 en op S 61, in profiel 9	Damrak aanplemping I		1300-1400
61	3,46 m ±	4,26 m ±	grijsbruine klei, iets gevlekt met donkerbruine zand en veenlensjes, onder S 60 en op S 62, in profiel 9	Damrak aanplemping I		1300-1400
62	3,70 m ±	4,16 m ±	donkerbruin venige klei met baksteenpuin, onder S 61 en op S 63, in profiel 9	Damrak aanplemping I (loopvlak?)		1300-1400

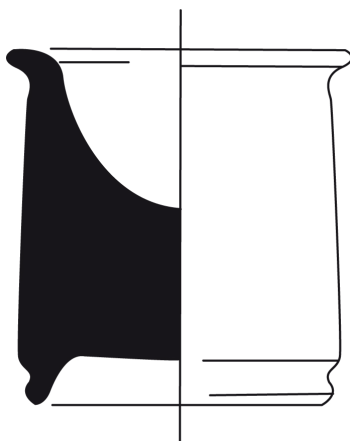
63	3,84 m ±	4,30 m ±	bruin en donkerbruin gelaagde harde klei, onder S 62, in profiel 9	Amstel afzetting I		tot 1300
64	3,22 m ±	4,26 m ±	houten paal, in profiel 9	Damrak aanplemping I, beschoeiing?		1300-1400
65	3,46 m ±	3,90 m ±	houten paal, in profiel 9	Damrak aanplemping I, beschoeiing?		1300-1400
66	3,56 m ±	4,20 m ±	houten paal, in profiel 9	Damrak aanplemping I, beschoeiing?		1300-1400
67	2,98 m ±	3,42 m ±	grijze klei met puin, op S 68, in profiel 10	Damrak aanplemping I		1300-1400
68	3,24 m ±	3,44 m ±	grijze klei met baksteenpuin, onder S 67 en op S 69, in profiel 10	Damrak aanplemping I		1300-1400
69	3,18 m ±	3,52 m ±	roodbruin, iets gelaagde klei, onder S 68 en op S 70, in profiel 10	Damrak aanplemping I		1300-1400
70	3,36 m ±	3,44 m ±	roodbruin veen, onder S 69 en op S 71, in profiel 10	Damrak aanplemping I		1300-1400
71	3,38 m ±	3,78 m ±	grijsbruin en grijs gevlekte klei met grijze zandlensjes, onder S 70 en op S 72, in profiel 10	Damrak aanplemping I		1300-1400
72	3,48 m ±	4,68 m ±	bruingrijze en grijze gelaagde klei met zandlensjes en veenbandjes, onder S 71 en op S 73 (= S 18 profiel 5 ?), in profiel 10	Amstel afzetting I		tot 1300
73	4,58 m ±	4,88 m ±	roodbruin veen, onder S 72 en op S 74, in profiel 10	Amstel afzetting I		tot 1300
74	4,86 m ±	4,98 m ±	grijze klei met schelpresten en lichtgrijs zand, onder S 73, in profiel 10	Amstel afzetting I		tot 1300
75	2,78 m ±	4,48 m ±	donkerbruin, grijs kleilig zand, verrommeld, doorsnijdt 67, recent verstoord, in profiel 10	verstoord		
76	4,66 m ±	5,16 m ±	grijsbruin gevlekte klei, op S 77, in profiel 11	Damrak aanplemping I		1300-1400
77	4,80 m ±	5,56 m ±	keiharde, rulle venige vezelrijke zwarte venige klei, onder S 76 en op S 78, in profiel 11	Damrak aanplemping I	DAM4-25	1300-1400
78	4,96 m ±	5,76 m ±	harde grijs bruine klei, onder S 77 en op S 79, in profiel 11	Damrak aanplemping I		1300-1400
79	5,16 m ±	5,82 m ±	rulle zwarte klei, onder S 78 en op S 80, in profiel 11	Damrak aanplemping I	DAM4-24	1300-1400
80	4,84 m ±	5,86 m ±	donkerbruin en lichtbruine venige kleizoden met tussen liggende rietlaagjes, onder S 78 en op S 81, in profiel 11	Damrak aanplemping I	DAM4-26	1300-1400
81	5,16 m ±	5,82 m ±	donkerbruin/zwart geoxideerde laag van takken en twijgen, onder S 80 en op S 82, in profiel 11	Damrak aanplemping I, rijshout	DAM4-23	1300-1400
82	5,22 m ±	5,82 m ±	grijsbruin gevlekte klei, onder S 81, vondstmateriaal ingetrapt, in profiel 11	Amstel afzetting I		tot 1300
83	5,16 m ±	5,72 m ±	paal, in profiel 11	paal		1300-1400
84	3,08 m ±	3,96 m ±	donker bruin grijs zand met grijze kleibrokken en puin en takjes, op S 27, recent verstoord, in profiel 7	verstoord		
85	2,00 m ±		baksteenvloer van min. 4 x 4 m in NO-hoek bouwput, aan zuidzijde nog opgaandwerk met aan binnenzijde klamplaat van bruine klinkers	waterkelder		1700-1800
86	4,46 m ±	8,96 m ±	donkerbruine, venige klei met een losse structuur, in boringen 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8 en 14	Amstel afzetting I		tot 1300
87	4,41 m ±	8,76 m ±	compacte bruin/grijze klei, in boringen 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13 en 14	Amstel afzetting I		tot 1300
88	4,81 m ±	5,28 m ±	lichtbruin, vezelig rietveen met rhizomen, in boringen 6, 7, 8, 9, 10 en 12	Amstel afzetting I, oeverzone		tot 1300
89	5,08 m ±	5,49 m ±	5 – 10 cm dik, donkergrijs/zwart (geoxideerde) klei in boringen 1, 2, 6, 7, 8, 9, 10, 12 en 13	rivierbedding, toplaag laagpakket van Wormer uit Formatie van Naaldwijk		
90	5,06 m ±	9,06 m ±	In boringen 1 - 14	rivierbedding, laagpakket van Wormer uit Formatie van Naaldwijk		

Bijlage 3 Vondsten

vnr	object nr	(#)	S	N	M A E	object	archo object	materiaal	kenmerken	datering
1	01	2	1	1	1	kloostermop	fragment	bouwceramiek	paarsbruin, .. x .. x 6,5 cm	1275-1350
2		4				monster		delfstof: antraciet	sintels	1275-1400
3	01	1	1	1	1	pijp	steel	pijpaarde		1700-1800
4		2				monster		delfstof: antraciet	sintels	1275-1400
5	01	2	1	1	1	kan	rand	proto- steengoed:		1275-1300
6	01	13	1	1	1	drinkschaal tje	rand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1350-1450
6	02	13	2	1	1	kan	wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1300-1350
7	01	15	3	3	3	kan	wand, rand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1300-1350
7	02	15	1	1	1	ring	ring	metaal: koperlegering	ringetje Ø 10 mm	1300-1400
8	01	2	1	1	1	kan	oor	grijsbakkend: gedraaid		1300-1400
8	03	2	2	1	1	kan	wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1300-1350
8	DAM4-8-1	2	1	1	1	bakpan	fragment steel	roodbakkend	holle steel, bakselsoort Bergen op Zoom [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325
9	01	10	1	1	1	drinkschaaltj e	bodem	steengoed: Duitsland, Siegburg		1350-1400
9	02	10	4	2	2	kan	rand, wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1300-1350
9	03	10	1	1	1	kan	wand	grijsbakkend: gedraaid		1300-1400
9	04	10	1	1	1	kogelpot	wand	grijsbakkend: kogelpot, vingerveeg		1250-1300
9	DAM4-9-1	10	4	1	1	bakpan	rand, bodem	roodbakkend	bakselsoort Utrecht [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325
9	DAM4-9-2	10	1	1	1	bakje	rand	roodbakkend	gegolfde rand, bakselsoort Bergen op Zoom [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325
10	01	11	1	1	1	kan	wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1300-1400
11	01	12	2	2	2	kan	wand	grijsbakkend: gedraaid		1300-1400
12	01	2	2	1	1	kan	wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1325-1375
12	DAM4-12-1	2	1	1	1	bakpan	wand	roodbakkend	bakselsoort Utrecht [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325
13	01	stort	18			kan		steengoed: Duitsland, Siegburg		1350-1450
13	02	stort	2	2	2	kan	wand	Proto steengoed	Siegburg en Langerwehe	1250-1300
13	03	stort	21			kogelpot	wand	grijsbakkend: kogelpot		1250-1300
13	04	stort	2	2	2	divers	wand	Roodbakkend		1350-1500
13	05	stort	4	2	2	bakje	wand	roodbakkend	bakselsoort Haarlem [det. A.C. Lagerweij]	1275-1300
13	06	stort	1	1	1	kan	wand	grijsbakkend: gedraaid		1300-1400
13	07	stort	1	1	1	grape	bodem	roodbakkend		1300-1350
13	DAM4-13-1	stort	1	1	1	zalfpot	compleet	faience: Frankrijk	likkepot	1850-1900
14	01	16	1	1	1	kloostermop	fragment	bouwceramiek	oranje, x 4,5 x 6,8 cm	1275-1350
14	02	16	3	2	2	kan	wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1300-1350
14	04	16	1	1	1	bakje	rand, wand	roodbakkend	gekartelde rand, bakselsoort B op Zoom [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325
14	05	16	1	1	1	spijker	compleet	metaal: ijzer	l = 6 cm	1275-1350

14		06	16	1	1	grape		roodbakkend	gegolfde rand, bakselsoort Haarlem [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325
14	DAM4-14-1		16	1	1	bakpan	steel	roodbakkend	holle steel, bakselsoort Bergen op Zoom [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325
15		01	24	2	1	bakpan	rand	roodbakkend		1400-1450
15		02	24	1	1	grape	wand	roodbakkend		1400-1450
16		01	38	4	1	grape	wand	roodbakkend	bakselsoort Bergen op Zoom [det. A.C. Lagerweij]	1400-1450
16		02	38	1	1	grape	wand	roodbakkend	bakselsoort Bergen op Zoom [det. A.C. Lagerweij]	1350-1450
17		01	50	1	1	kan	rand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1350-1400
18		01	48	1	1	baksteen	fragment	bouwceramiek	oranjebruin, .. x 10,4 x 5 cm	1300-1400
19		01	Stort	17		divers		roodbakkend		1400-1600
19		02	Stort	19		divers		steengoed		1275-1450
19		03	Stort	3		divers		grijsbakkend		1300-1450
19		04	Stort	1		bord		witbakkend		1550-1700
19		05	Stort	1	1	laars	schacht	leer: vaars	knoopjeslaars	1275-1300
20		01	53	1	1	kan	wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1350-1450
20		02	53	1	1	drinkschaal	rand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1375-1450
20		03	53	1	1	grape	bodem	roodbakkend		1350-1450
20	DAM4-20-1		53	1	1	kaarsen houder	fragment	metaal: ijzer en lood	draaipunten in stam voor cardanische ophanging	1350-1450
20	DAM4-20-2		53	1	1	schoen	bovenwerk	leer	l = 24 cm, type NDK 588	1350-1400
21		01	Stort	1	1	kan	hals	steengoed: Duitsland, Siegburg		1350-1400
22		01	Stort	39		kan		steengoed		1300-1500
22		02	Stort	28		divers		roodbakkend		1300-1500
22		03	Stort	2	2	divers		grijsbakkend		1300-1450
22		04	Stort	1	1	drinkglas	voet	glas: Waldglas		1600-1625
22		05	Stort	1	1	bord	rand	witbakkend: Duitsland	slibversiering	1550-1650
22		06	Stort	1	1	laars	bovenwerk	leer: geit	knooplaars, type NDK	1275-1300
22	DAM4-22-1		Stort	1	1	glis		eco: bot, paard	gespleten bot met gaten, glijder voor slee	1275-1500
22	DAM4-22-2		Stort	1	1	bakpan	rand	roodbakkend	bakselsoort Haarlem [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325
22	DAM4-22-3		Stort	1	1	kloostermop	fragment	bouwceramiek	paarsbruin, .. x 14 x 6,4 cm, met pootindruk van hond	1250-1350
23			81	1	1	monster	hout	hout: Alnus (els)	onderdeel tenen mat aanplemping	1275-1350
23			81	1	1	monster	hout	hout: Salix (wilg)	onderdeel tenen mat aanplemping	1275-1350
24		01	79	1	1	kan	wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1350-1400
24		02	79	5	1	zuigflesje	wand	witbakkend: Duitsland, Langerwehe		1350-1400
25		01	77	1	1	kan	wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1300-1400
25		02	77	1	1	grape	wand	roodbakkend	spaarzaam glazuur, bakselsoort Haarlem [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325
26		01		1	1	plavuis	frgm	bouwceramiek	Geel glazuur, 3 cm dik, kleisoort Bergen op Zoom [det. A.C. Lagerweij]	1350-1400
26		02		1	1	kan	wand	steengoed: Duitsland, Siegburg		1300-1325
26		03		1	1	bakje	wand	roodbakkend	spaarzaam glazuur, bakselsoort Utrecht [det. A.C. Lagerweij]	1275-1325

Bijlage 4 Deventer Stelsel catalogus

Opbouw van catalogusblokje

- 1a vondstnummer
- 1b vondstcontext
(complexdatering)
- 2 code van het type
- 3 objectdatering
- 4a maten in centimeters (grootste
diameter / hoogte)
- 4b beschrijving van het type
- 5a baksel / materiaalsoort
- 5b kleur / glazuur
- 5c beschrijving van de decoratie
- 5d diversen
- 6a bodem
- 6b oor / steel
- 6c compleetheid
- 7 functie
- 8 productiecentrum
- 9 literatuur

Afbeelding is 1:1

1

- 1a DAM4-13-1
- 1b gronddepot
- 2 fr-zal-1
- 3 1850-1900
- 4a 5,7 / 5,7
- 4b cilindrische zalfpot met ingesnoerde bodem
en hals met uitgebogen rand
- 5a faience
- 5b tinglazuur/loodglazuur
- 5c buitenkant egaal groen, binnenzijde wit
- 5d zgn. 'likkepot'
- 6a standing
- 6b
- 6c vrijwel compleet
- 7 zalfpot, cosmetica
- 8 Frankrijk
- 9

AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten)

In druk verkrijgbaar via Stadsboekwinkel Amsterdam en www.halos.nl

Als PDF te downloaden op www.bma.amsterdam.nl

AAR 1		<i>Wonen aan een wagenplein. AO Haarlemmerplein (2005).</i> Amsterdam 2006
AAR 2		<i>Tweede Kostverlorenkade. IVO (2006).</i> Amsterdam 2006
AAR 3		<i>Verschansen achter vuilnis. IVO Amstelstraat (2006).</i> Amsterdam 2007
AAR 4		<i>Scherven uit de Pottenbakkersgang. AO Westerstraat (2003).</i> Amsterdam 2007
AAR 5		<i>In de schaduw van de VOC. AO Rapenburg (2005).</i> Amsterdam 2007
AAR 6		<i>Beerputten en bedrijvigheid. AO Konijnenstraat (2003).</i> Amsterdam 2007
AAR 7		<i>Zerken en graven in de Nieuwezijds Kapel. IVO Rokin (2005).</i> Amsterdam 2007
AAR 8		<i>Opgraving van een mikwe in de Nieuwe Synagoge. Jonas Daniël Meijerplein (2006).</i> Amsterdam 2007
AAR 9		<i>De Hallen. IVO Bilderdijkkade (2006).</i> Amsterdam 2006
AAR 10		<i>Een fontein in de Buitensingel. AB Leidseplein (2006).</i> Amsterdam 2006
AAR 11		<i>Diemen Tolbrug. IVO Muiderslootweg (2006).</i> Amsterdam 2008
AAR 12		<i>Boezemgemaal Halfweg. IVO Wethouder van Essenweg (2006).</i> Amsterdam 2007
AAR 13		<i>Frans Ottenstadion. IVO Amstelveenseweg (2004).</i> Amsterdam 2007
AAR 14		<i>Archeologisch opgraving Vijzelstraat (2004).</i> Amsterdam 2007
AAR 15		<i>Aanplantingen in het IJ. AO Martelaarsgracht (2003).</i> Amsterdam 2007
AAR 16		<i>Schuilkerk de Papagaai. AO Kalverstraat (2004).</i> Amsterdam 2008
AAR 17		<i>De saillant van Het Blaauwhoofd. IVO Van Diemenstraat (2006).</i> Amsterdam 2007
AAR 18		<i>De noordwestelijke oever van Oostenburg. AO Oostenburgermiddenstraat (2006).</i> Amsterdam 2006
AAR 19		<i>Het Shell-terrein. IVO Grasweg (2004).</i> Amsterdam 2007
AAR 20		<i>Het RIVA-terrein. IVO Baarsjesweg (2005).</i> Amsterdam 2008
AAR 21		<i>De Ceintuurbaanpanden. AB Tweede Sweelinckstraat / Sint Willibrordusstraat (2006).</i> Amsterdam 2008
AAR 22		<i>Het Purperhoedenveem. AO Oudezijds Voorburgwal (2004).</i> Amsterdam 2008
AAR 23		<i>Noord/Zuidlijn, locatie Rokin. AB / AO 2003-2006.</i> Amsterdam 2007
AAR 24		<i>Sportpark Ronald McDonald, IVO Zunderdorpergouw (2007).</i> Amsterdam 2008
AAR 25		<i>N 44, De Keyzer. IVO Czaar Peterstraat (2008).</i> Amsterdam 2008
AAR 26		<i>Het Luycksterrein. IVO Overamstelstraat (2004).</i> Amsterdam 2008
AAR 27		<i>Oranjerie in Frankendael. AO Middenweg (2003).</i> Amsterdam 2008
AAR 28		<i>Serviesgoed uit een 18de-eeuwse beerput. AO Derde Weteringdwarsstraat (2003).</i> Amsterdam 2008
AAR 29		<i>Profiel van de 17de-eeuwse stadswal. AB Marnixplein (2004).</i> Amsterdam 2008
AAR 30		<i>Bolwerk Oosterblokhuis. AO Prof. Tulpplein (2005).</i> Amsterdam 2008
AAR 31		<i>Van Amstelbocht tot Binnengasthuis. AO Oude Turfmarkt (2005).</i> Amsterdam 2009
AAR 32		<i>N 43 / Funenpark. AB Cruquiuskade (2008).</i> Amsterdam 2009
AAR 33		<i>Het gemeentearchief terrein. IVO Amsteldijk 67 (2009).</i> Amsterdam 2009
AAR 34		<i>Spaarndammerdijk 320. IVO (2007).</i> Amsterdam 2009

- AAR 35 *Wonen aan twee stegen. AO Paardenstraat (2004). Amsterdam 2008*
- AAR 36 *Een 17de-eeuwse beerput in de grachtengordel. AO Keizersgracht 355 (2005). Amsterdam 2009*
- AAR 37 *Noordoosthoek van een 13de-eeuws verdedigingswerk. AO Nieuwezijds Kolk (2006). Amsterdam 2009*
- AAR 38 *Een dam rond 's Lands Dok. AO Marineterrein Kattenburgerstraat (2005). Amsterdam 2009*
- AAR 39 *Rust en Werk. AB Amstedijk 67 (2009). Amsterdam 2009*
- AAR 44 *Kelderwoningen en een beerput in de Lastage. AO Nieuwe Jonkerstraat (2007). Amsterdam 2010*
- AAR 45 *De Sint Anthoniespoort en de stadsmuur. AB Nieuwmarkt (2007). Amsterdam 2010*
- AAR 46 *Boren voor de Bijenkorf, AB Noord/Zuidlijn Dam (2007). Amsterdam 2010*
- AAR 47 *Spuistraat AO Spuistraat 256-258 (2008). Amsterdam 2010*
- AAR 48 *Sporen in de Suikerbakkerssteeg, AO OZ Voorburgwal (2008). Amsterdam 2010*
- AAR 49 *Bewoning tussen Nes en stadswal, AO OZ Voorburgwal/Pieter Jacobsstraat (2005). Amsterdam 2010*
- AAR 50 *Glasafval op het achtererf, AO Rozenstraat (2006). Amsterdam 2010*
- AAR 51 *De Buiksloterbreek. IVO Marjoleinterrein, Amsterdam (2009). Amsterdam 2010*
- AAR 52 *Plavuizen in de Kalverstraat. AB Kalverstraat 151, Amsterdam (2008). Amsterdam 2010*
- AAR 53 *Bolwerk Muiden. AB Sarphatistraat 470, Amsterdam (2010). Amsterdam 2010*
- AAR 54 *Archeologische Signaleringskaart Amsterdam. Amsterdam 2010*
- AAR 55 *Rozenstraat 194, AO, Amsterdam (2009). Amsterdam 2010*
- AAR 56 *Bergbezinkbassin, AB Haarlemmerplein, Amsterdam (2010). Amsterdam 2011*
- AAR 57 *De Nieuwe Ooster. IVO Rozenburghlaan, Amsterdam (2011). Amsterdam 2011*
- AAR 58 *Ophogingen en bedrijfsafval VOC-werf. AB Oostenburg kavel 5, Amsterdam (2009). Amsterdam 2011*
- AAR 59 *Van Buitenpolder tot Uilenburg. AO Oudeschans 5-11, Amsterdam (2008). Amsterdam 2011*
- AAR 60 *Wonen achter de OZ Voorburgwal. AO OZ Armsteeg, Amsterdam (2008). Amsterdam 2011*
- AAR 61 *Cluster Schievink. AO Rozenstraat 68-74, Amsterdam (2009). Amsterdam 2011*
- AAR 62 *Beerput Spuistraat 30. AB, Amsterdam (2009). Amsterdam 2011*
- AAR 63 *De 17de-eeuwse stadswal bij de Regulierspoort. AB Rembrandtplein, Amsterdam (2009). Amsterdam 2011*
- AAR 64 *Van scheepshelling tot Koorndrager. AO Oudeschans 73-77, Amsterdam (2009). Amsterdam 2012*
- AAR 65 *Op 't Water gewonnen, AB Dam 2-4, Amsterdam (2009). Amsterdam 2012*

Colofon

AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten) 65
Amsterdam 2012
ISSN: 1872-5139

Tekst: Jerzy Gawronski, Jørgen Veerkamp
Redactie: Jerzy Gawronski
Veldwerk: Arno van den Brand, Stanley Faber, Ranjith Jayasena, Dolf Kellens, Ronald Klein,
Jort Maas, Ron Tousain, Jørgen Veerkamp
Tekeningen: Ranjith Jayasena
Foto's: Ranjith Jayasena, Ron Tousain, Jørgen Veerkamp
Vormgeving: BMA (18/4/2012)

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2012
Postbus 10718, 1001 ES Amsterdam, 020-2514900, bma@bma.amsterdam.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA.